

ORGAAN
van de
**KONINKLIJKE VERENIGING
TER BEOEFENING
VAN DE KRIJGSWETENSCHAP**

OPGERICHT 6 MEI 1865

1965-1966

1e Aflevering

Inhoud:

J. H. COUZY

Luitenant-Generaal b.d.

Lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

over

STRATEGISCHE GEDACHTEN

Voor adresveranderingen of opgave van adres en nieuwe leden zich te wenden tot Lt.-Kolonel W. F. ten Boske, Secretaris-penningmeester van de Koninklijke Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap, Sleedoornstraat 3 te 's-Gravenhage, telefoon 322478, postrekening 78828

Redactie: p/a Hogere Krijgsschool, Frederikskazerne, 's-Gravenhage, telefoon 181670, toestel 1505

**DE ROTTERDAMSCH
DROOGDOK MIJ. N.V.**

* DRUKKERIJ CEDO NULLI • DRUKKERIJ CEDO NULLI • DRUKKERIJ CEDO NULLI *

Drukkerij Cedo Nulli

PERIODIEKEN
IN BOEKDRUK EN ROTATIE

WAGENSTRAAT 37 - 's-GRAVENHAGE - TELEFOON 184466

* DRUKKERIJ CEDO NULLI • DRUKKERIJ CEDO NULLI • DRUKKERIJ CEDO NULLI *

BIJeenKOMST OP

WOENSDAG 27 OKTOBER 1965 TE 's-GRAVENHAGE

Voordracht gehouden voor de Koninklijke Vereniging ter beoefening
van de Krijgswetenschap

door

J. H. COUZY

Luitenant-Generaal b.d.

Lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

over

STRATEGISCHE GEDACHTEN

Voorzitter: Mr. F. R. MIJNLIEFF

Luitenant-Generaal Couzy:

Mijne Heren, ik open onze eerste werkbijeenkomst van dit aangevangen
jaar en heet U allen van harte welkom.

Als eerste punt van behandeling staat het verslag over de toestand der ver-
eniging, ik wil daarom mijn rechter buurman vragen dit verslag uit te brengen.

De Secretaris-Penningmeester:

In het zojuist verstreken verenigingsjaar mochten we beleven, dat de ver-
eniging honderd jaar oud werd. Ter gelegenheid daarvan heeft het H.M. de
Koningin behaagd, aan de vereniging het predikaat „Koninklijke” te verlenen.
Bovendien viel de vereniging de eer te beurt, dat Z.K.H. de Prins der Neder-
landen het ere-lidmaatschap heeft willen aanvaarden.

Voor wat betreft de activiteiten der vereniging moet worden vermeld, dat in
het afgelopen jaar behalve de gewone afleveringen van het Orgaan en het
Wetenschappelijk Jaarbericht een extra publikatie is verschenen, te weten het
gedenkboek „Mars in Cathedra”, samengesteld door Generaal-Majoor
J. J. de Wolf. Dat dit boek kon verschijnen en gratis aan alle ereleden en
leden kon worden toegezonden is — behalve aan het werk van de samensteller
— te danken aan de financiële steun van de Minister van Algemene Zaken met
f 2.000,—, de Minister van Defensie met f 6.000,— en het Prins Bernhard-
fonds met f 4.000,—, een totale subsidie van f 12.000,—.

Het ledental is nog steeds niet bepaald stijgende. Het aantal leden, dat
wegens bedanken, overlijden of om administratieve redenen moest worden af-
gevoerd bedroeg 107, dat is nagenoeg gelijk aan het aantal van vorig jaar
(104). Het aantal nieuwe leden is inmiddels 82 geworden, dat steekt gunstig
af ten aanzien van het vorig jaar (24).

Omtrent de financiële toestand kan het volgende worden gemeld. Op de
balans per 30 september 1965 staat rechts, aan de kreditzijde, een schuld van
ruim f 10.000,—, in hoofdzaak verschuldigd aan de drukkerij. Deze schuld
wordt gecompenseerd aan de linkerszijde door ± f 9.800,—, achterstallige con-
tributie, hoofdzakelijk afkomstig uit het afgelopen verenigingsjaar. Hoewel de
oude contributieschuld met ongeveer f 4.500,— werd ingelopen, bleef de totale

opbrengst van de contributiebetaling ruim f 5.000,— beneden de raming. Op korte termijn zullen alle leden, die nog contributieschuld hebben, daarvan bericht ontvangen en voorts zal aan alle leden, twee maanden na de aanvang van het nieuwe verenigingsjaar vroegtijdig een herinnering aan hun verplichtingen t.a.v. het lopende verenigingsjaar worden toegezonden. Als bijna 30 % der leden meer eigener beweging tijdig aan hun financiële verplichtingen zouden voldoen, zou een groot aantal der thans bestaande financiële moeilijkheden zijn opgelost, mijnheer de voorzitter.

Afgezien van de achterstand in enerzijds de betaling van onze schuld en anderzijds in de ontvangst der contributies, kan overigens worden gesteld dat de balans sluit met een batig saldo van bijna f 1.100,— waar nog bij komt dat door een aantal leden reeds f 1.300,— aan contributie is vooruitbetaald.

Ten slotte moge worden vermeld, dat de Minister van Defensie heeft besloten om jaarlijks te overwegen of de vereniging in aanmerking komt voor subsidie en dat de Minister over het afgelopen verenigingsjaar de vereniging boven de subsidie van f 6.000,— ten behoeve van de uitgave van het gedenkboek, de vereniging heeft gesubsidieerd met f 2.500,—.

Voor wat betreft de verdere details van de financiële toestand, moge worden verwezen, mijnheer de voorzitter, naar het reglementair in het eerstvolgende nummer van het Orgaan te verschijnen overzicht van uitgaven en ontvangsten en de balans per 30 september 1965.

Generaal Couzy:

Mijne Heren, in de eerste plaats wil ik een fout, bij het begin begaan, goedmaken. Ik heb U allen wel hartelijk welkom geheten, maar ik wilde in het bijzonder een woord van welkom richten tot de Staatssecretaris van Defensie, de Heer Peijnenburg, daar we zijn daadwerkelijke belangstelling voor de vereniging bijzonder op prijs stellen en verder tot de aanwezige drie Ereleden, Generaal Calmeijer, Generaal Van Hilten en Generaal De Wolf. Wij zijn allen verheugd over deze grote belangstelling.

Uit het verslag van de secretaris-penningmeester heeft U kunnen horen, dat het dringend noodzakelijk is, dat het aantal leden van de vereniging wordt opgevoerd. Het is beschamend dat van het zeer grote officierscorps, dat we toch tegenwoordig tellen, slechts 1500 mensen lid zijn van de vereniging. Ik zou gaarne een ieder willen opwekken een nieuw lid te willen aanbrengen, omdat het noodzakelijk is voor het goed voortbestaan van de vereniging.

Aan wat de secretaris-penningmeester U zojuist in het kort heeft verteld, kan ik nog toevoegen, dat de kascommissie de kas reeds heeft gecontroleerd, maar dat U eerst de totale cijfers in het komende Orgaan zult vinden en dat dan eventueel decharge kan worden verleend aan de penningmeester voor het gevoerde beheer.

Wij komen dan nu aan punt twee: de verkiezing van bestuursleden. Ik wil daarbij het volgende zeggen: In de eerste plaats schijnt er een bepaald noodlot te liggen op directeuren van de Hogere Krijgsschool. De vorige directeur, die dus redacteur was, heeft dit 1 jaar kunnen doen, de huidige heeft dit ook 1 jaar volgehouden en is nu ook afgetreden. In de eerste plaats wilde ik Kolonel De Jongh van harte bedanken voor hetgeen hij in het afgelopen jaar voor de vereniging heeft gedaan. Het zal natuurlijk nooit zo naar buiten treden, maar de redacteur heeft inderdaad een vrij zware taak. Hij moet zorgen, niet alleen dat het Orgaan in druk verschijnt, maar bovendien en dat is eigenlijk het

meeste van zijn werk, moet hij zorgen dat alle bijdragen voor het Wetenschappelijk Jaarbericht worden gemaakt en op tijd binnenkomen, opdat dit Wetenschappelijk Jaarbericht op een gegeven moment kan verschijnen. Voor al het werk, dat hij in het afgelopen jaar hiervoor heeft verricht, wil ik hem van ganser harte namens de gehele vereniging bedanken.

Nu is het moeilijke dat een nieuwe directeur Hogere Krijgsschool, terwijl de afgelopen jaren het gebruikelijk was dat deze directeur tevens redacteur was, nog niet is benoemd en dit zal wachten tot januari. Ik wil U dus voorstellen deze vacature aan te houden. Wij hebben al iemand bereid gevonden gedurende deze periode voor ons waar te nemen, mits hij, en dat is de tweede kandidaat Overste Dieters, zal worden herkozen. Aangezien geen tegenkandidaten uit de vereniging zijn gesteld, neem ik aan dat U met zijn herverkiezing akkoord gaat (applaus).

Ik wens Overste Dieters van harte geluk met deze herverkiezing en ik bedank hem reeds bij voorbaat voor zijn bereidwilligheid tijdelijk het redacteurschap op zich te willen nemen.

Generaal Thijssen heeft indertijd al moeten bedanken als lid van het bestuur, wegens zijn plaatsing in Washington. Het vervelende was, dat toen hij in Washington zat, hij getroffen is door een zeer ernstige ziekte; gelukkig kunnen we op dit moment vaststellen dat hij aan de beterende hand is en dat hij weer hoopt binnen enige maanden zijn functie daar te kunnen hervatten. Ik heb in kleine kring Generaal Thijssen al van harte bedankt voor wat hij in de afgelopen tijd voor de vereniging heeft gedaan; wij hebben niet alleen zijn scherpe analyses, maar bovendien zijn optreden in het bestuur altijd hogelijk gewaardeerd. Het speet ons bijzonder dat hij ons moest gaan verlaten en we verheugen ons er des te meer over dat hij nu weer zijn gezondheid hoopt te herwinnen.

Als kandidaat voor de vervanging van Generaal Thijssen vindt U de huidige plaatsvervangend Chef-Luchtmachtstaf Generaal-Majoor Slager. Aangezien op dit voorstel van het bestuur ook geen tegenkandidaten zijn gesteld, mag ik aannemen dat U met de verkiezing van Generaal Slager akkoord gaat (applaus).

Ik wens Generaal Slager van harte geluk met zijn verkiezing en ik verzoek hem in ons midden plaats te nemen.

Dan zijn we nu genaderd aan punt drie: De ontwerp-statuten.

U heeft allen die ontwerp-statuten gekregen op het moment dat deze nog in het bestuur moesten worden behandeld. Nu is het vervelende, in de eerste plaats dat het bestuur toen al enige vereenvoudigingen heeft gemeend te moeten aanbrengen en in de tweede plaats dat ik juist hedenavond nog enige amendementen op deze statuten heb ontvangen. Nu zouden wij kunnen zeggen, we stellen dit uit tot de volgende vergadering, maar dan is er weer ten minste een maand mee gemoed.

Ik zou U dus willen voorstellen de wijzigingen aan te brengen, die ik langzaam voorlees, om daarna Uw commentaar te mogen vernemen. Beide wijzigingen, zowel van het bestuur als welke ik nog hedenavond heb ontvangen, zou ik gaarne daarin onmiddellijk willen verwerken.

Zoals U weet wacht de vereniging eigenlijk al 100 jaren op de Koninklijke goedkeuring, omdat daar nooit stappen toe zijn ondernomen. Ik meen dat dat noodzakelijk is, niet alleen om rechtspersoon te worden uit een soort status, maar vooral ook om de persoonlijke verantwoordelijkheid van ieder lid van het bestuur van ons af te nemen.

Wanneer we deze doorlopen, wil ik gaarne bij elk artikel eventuele bemerkingen horen, zodat de vergadering daarover haar oordeel kan zeggen.

Artikel 1 zou moeten worden: De Vereniging, welke de voortzetting is van de op 6 mei 1865 opgerichte Vereeniging (met „ee” want als zodanig is zij opgericht) ter Beoefening van de Krijgswetenschap, aan welke vereniging bij Koninklijk besluit van 6 mei 1965 het predikaat „Koninklijk” werd verleend, is genaamd Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap. Zij is gevestigd te 's-Gravenhage. Heeft iemand hier een opmerking over?

Artikel 2: De vereniging stelt zich ten doel: Verspreiding van heldere begrippen omtrent krijgswetenschappen.

Artikel 3. Ook daar is geen wijziging in aangebracht.

Ik wil graag horen of daarover nog een bepaalde opmerking in het midden wordt gebracht.

Artikel 4 is ook onveranderd gebleven.

Artikel 5 is komen te luiden: Het bestuur kan het erelidmaatschap aanbieden aan de leden van het Koninklijk Huis en aan hen, die zich bijzonder verdienstelijk gemaakt hebben voor het Nederlandse krijgswetenschap, de krijgswetenschap of de belangen der vereniging. Dan is de tweede zin geschrapt en staat er verder dus alleen: Ereleden hebben alle rechten van de leden; zij zijn vrijgesteld van het betalen van contributie.

Artikel 6 zal worden: Als leden kunnen worden aangenomen natuurlijke en rechtspersonen. Het bestuur beslist omtrent hun toelating.

Artikel 7: Het lidmaatschap der vereniging eindigt door opzegging door het lid zelf, door diens overlijden dan wel door ontneming van het lidmaatschap of schrapping van de ledenlijst wegens het op onredelijke wijze benadelen van de vereniging.

Artikel 8 is in de aanvang erg summier gehouden en ik geloof dat dit onvoldoende is en dat het als volgt zal moeten luiden: De geldmiddelen van de vereniging zijn: a. contributie, vast te stellen bij het huishoudelijk reglement; b. inkomsten van door de vereniging uit te geven publikaties; c. bijdragen van de overheid; d. alle overige baten. Het boekjaar loopt van 1 oktober tot en met 30 september daarop volgend.

Artikel 9: Het bestuur van de vereniging bestaat uit ten hoogste twaalf leden, gekozen door de ledenvergadering. Daaronder volgt dan: de Voorzitter wordt door de ledenvergadering in functie benoemd. De wijze van aftreden, de regeling en verdeling der functiën worden vastgesteld bij huishoudelijk reglement.

Artikel 10: Het bestuur legt jaarlijks aan de ledenvergadering schriftelijk een ontwerp-begroting van inkomsten en uitgaven voor het komende boekjaar ter goedkeuring voor. Jaarlijks brengt het bestuur verslag uit over de toestand van de vereniging gedurende het vorige jaar en doet het rekening en verantwoording over zijn geldelijk beheer volgens nadere regeling bij huishoudelijk reglement.

Artikel 11 is ongewijzigd.

Artikel 12 wordt *Artikel 14*. De inhoud van dit artikel blijft ongewijzigd en wordt verschoven in een betere volgorde.

Artikel 13 wordt dus *Artikel 12*. De inhoud wordt niet gewijzigd.

Artikel 14 wordt *Artikel 13* en zal als volgt moeten luiden: Het bestuur kan

wijzigingen van de statuten aan de leden voorstellen en is verplicht dit te doen, wanneer twintig of meer leden daartoe een schriftelijk, met redenen omkleed voorstel bij het bestuur indienen. Een voorstel tot wijziging der statuten dient ten minste veertien dagen voor de vergadering aan de leden te worden toegezonden. Goedkeuring van deze wijziging vereist in een eerste vergadering het aanwezig of vertegenwoordigd zijn van ten minste $\frac{1}{3}$ van het totaal aantal leden der vergadering. Is dit vereiste aantal niet aanwezig, dan kan in een volgende vergadering — mits gehouden minstens één maand na de vorige, doch uiterlijk binnen drie maanden — over het voorstel worden beslist, ongeacht het aantal ter vergadering vertegenwoordigde leden, mits zulks in de oproep voor deze vergadering is vermeld. Wijzigingen in deze statuten kunnen alleen worden aangebracht door de ledenvergadering met ten minste $\frac{2}{3}$ van het aantal uitgebrachte geldige stemmen. Zij treden in werking eerst nadat daarop de wettelijke vereiste goedkeuring is verkregen.

Artikel 15 daar moet vervallen: Bij het verstrijken van dit tijdvak wordt de vereniging opnieuw aangegaan voor een tijdvak eindigend op..... (want daardoor zou de vereniging voor langer dan 30 jaar zijn aangegaan en dat is in strijd met de wet).

Ik wil gaarne vernemen of bepaalde opmerkingen, aanmerkingen of wijzigingen uit de vergadering worden voorgesteld? Zo niet, dan zou ik willen vragen het bestuur te machtigen om voor deze statuten de Koninklijke goedkeuring aan te vragen.

Jhr. Mr. Van Lennep:

Ik zou willen voorstellen het bestuur te machtigen, die belangrijke veranderingen die door de Justitie worden verzocht, aan te brengen.

Generaal Couzy:

Ik dank U zeer voor deze aanvulling.

Mijne Heren, dan zijn we nu genaderd tot punt 4.

Het is mij een grote vreugde nu materieel te kunnen verwezenlijken, wat wij in het voorjaar hebben mogen doen; het aanbieden van het erelidmaatschap aan ons lid Generaal De Wolf voor het bijzondere werk dat hij heeft verricht voor het Gedenkboek. Ik ben toen al uitvoerig op deze verdienste ingegaan en ik verheug mij er bijzonder op de oorkonde, die bij het erelidmaatschap behoort, aan U persoonlijk te mogen overhandigen, in de hoop dat dit een aangename herinnering voor U zal zijn aan de vele noeste avonden en nachtelijke uren die U aan dit werk heeft gewijd. Ik hoop dat U dit met dezelfde vreugde in ontvangst neemt, als wij het U verlenen (applaus).

Generaal De Wolf:

Mijnheer de voorzitter, mag ik U in het kort dankzeggen. Het is, meen ik, in de stijl van het gedenkboek, wanneer ik U „in cathedra” bedank. Ik heb dit gedenkboek met zeer veel genoegen samengesteld. Ik heb er zelf veel uit geleerd, helaas wat laat moet ik bekennen. Meer dan ooit is mij gebleken, hoe een interessante materie er verwerkt is in die 100 jaar krijgswetenschap.

Misschien is het nog eens mogelijk een complete titelopgaaft van de publicaties van krijgswetenschap uit te geven, maar dan met een personenregister en met een onderwerpenregister. Daardoor zou het geheel van deze uitgaven veel beter kunnen worden gehanteerd en veel beter toegankelijk zijn dan mo-

menteel het geval is. Ik zou uren kunnen praten over wat niet in het gedenkboek opgenomen is kunnen worden, maar ik zal dat bepaald niet doen. Het is mij een vreugde geweest dit voor Uw vereniging te hebben mogen doen.

Nogmaals mijn grote dank voor het erelidmaatschap, dat ik op hoge prijs stel en voor dit diploma, dat door de Heer Oxenaar met zoveel kunstzinnigheid is getekend. (applaus).

Generaal Couzy:

Mijne Heren, gaarne wil ik nu de leiding van de vergadering overdragen aan de heer Mijnlieff.

De Voorzitter:

Het woord is aan Generaal Couzy.

STRATEGISCHE GEDACHTEN

Mijnheer de Voorzitter. Hoewel het U en de andere bestuursleden wel bekend is, waarom hedenavond het uitzonderlijke geval zich voordoet, dat ik de voorzittersplaats heb verwisseld met het spreekgestoelte, is het wellicht goed, ten einde eventuele verwondering bij de overige toehoorders weg te nemen, de redenen daarvoor nog even uiteen te zetten.

In de vergadering van het bestuur, gewijd aan het opmaken van het werkplan voor het zo juist aangevangen verenigingsjaar, is — mede naar aanleiding van de uitstekende voordracht, gehouden in het afgelopen werkjaar door de majoors Dijkstra en Numan en misschien ook een beetje beïnvloed door de daarbij door mij gemaakte opmerkingen — twijfel gerezen over de Westerse strategische conceptie, i.c. die van de NAVO.

Unaniem was het bestuur van mening, dat een voordracht hierover van groot belang zou zijn. Bij het bezien van het aanzoeken van een spreker heeft het bestuur met algemene stemmen min één mij daarvoor toen aangewezen. Ziehier de redenen waarom U hedenavond met mij genoegen moet nemen.

Inleiding en definitie

Mij thans bepalend tot het onderwerp van hedenavond zou ik eerst willen nagaan, hetgeen onder strategie dient te worden verstaan.

Zeker in het verleden, maar ook nog wel heden ten dage, wordt het begrip strategie te eng geïnterpreteerd.

Zo beperkt zich de uitspraak van Von Moltke — de grote organisator van de Duitse overwinningen in de vorige eeuw — „Strategie ist das System der Aushilfen“ volkomen tot het militaire denken.

Deed de zin, waarmede mijn leraar strategie aan de KMA zijn eerste les aanving, nl. „strategie houdt in de leiding van de oorlog“ een ruimer beeld verwachten, al spoedig bleek dit daarna toch te slaan op het ontwerpen van militaire operatieplannen en het leiden van de daaruit voortvloeiende operaties. Zelfs werd de zo juiste uitspraak van Von Clausewitz: „oorlog is de voortzetting van de politiek met andere middelen“, dikwijls zo uitgelegd — vooral in Duitsland en Oostenrijk-Hongarije — dat bij het uitbreken van de oorlog de politiek heeft terug te treden, de leiding overgaat op de militairen om eerst na het beëindigen der militaire operaties weer door de politiek te worden overgenomen.

In Frankrijk en Groot-Brittannië heeft deze laatste opvatting slechts weinig aanhang gevonden.

Intussen doen de enkele genoemde voorbeelden — welke nog met talloze andere kunnen worden uitgebreid — reeds duidelijk zien, dat het begrip strategie zeer dikwijls identiek werd geacht met militaire strategie.

Het begrip is echter ruimer. Wil men het omschrijven, dan zou kunnen worden gezegd — en zo is het naar mijn opvatting door de eeuwen heen geweest — dat strategie is het politiek gebruik van de gebundelde beschikbare economische, financiële en militaire krachten van een land of een groep van landen met het oogmerk de politiek gestelde doelen te bereiken. Hieruit volgt dan ook onmiddellijk, dat strategie een zuiver politieke aangelegenheid vormt, waarvan de militaire strategie slechts één der samenstellende factoren uitmaakt.

De politiek stelt, zich grondend op de beschikbare economische, financiële en militaire krachten, de te bereiken doelen vast.

Mede beïnvloed door tijd en zich wijzigende omstandigheden zullen deze doelen verschillend zijn voor elk land, terwijl zich ook voor één land in verschillende perioden wijzigingen daarin kunnen voordoen.

Zo zal het ene land uitbreiding van invloedssferen of zelfs gebiedsuitbreiding voor ogen hebben, terwijl het andere uitsluitend zijn bestaan ongehinderd wenst te handhaven. Hierdoor zal de te voeren buitenlandse politiek in het ene geval een offensief, ja zelfs een agressief karakter vertonen, terwijl in het andere geval die politiek defensief zal wezen, hetgeen niet wil zeggen passief.

In de tijd van de absolute vorst was dit een eenvoudige zaak. Eenvoudig in die zin, dat alle macht en leiding berustten in één hand, dynastieke en landsbelangen als identiek werden aangemerkt en de nog eenvoudige maatschappelijke structuur het overzien der samenstellende factoren gemakkelijk deed zijn. Coördinatie dier zoëven genoemde factoren behoefde weinig moeilijkheden op te leveren. Toch kon ook toen een onjuist beoordelen van een der factoren tot mislukking of zelfs tot fatale gevolgen leiden.

De talloze voorbeelden uit de geschiedenis laten ons duidelijk zien, dat zulks nog al eens is voorgekomen. In Duitsland namen deze laatsten onmiddellijk voor Zweden, Pruisen in de Napoleontische tijd, Oostenrijk-Hongarije nog in 1866, enz. enz. zijn daarvan nog de illustratie. Met het geleidelijk aan verdwijnen van het absolutisme en het steeds ingewikkelder worden van de samenleving, is het juist coördineren van die verschillende factoren aanzienlijk moeilijker geworden.

Toch bleef in vele gevallen de buitenlandse politiek — met veronachtzamen van de economische en financiële krachten — zich beperken tot het raadplegen van zijn militaire adviseurs. In Duitsland namen deze laatsten onmiddellijk vóór en tijdens de eerste wereldoorlog zelfs de leiding over. Hun operatieplan — opgemaakt zonder voorkennis van de politieke leiding — dwong tot de schending van de neutraliteit van België en Luxemburg, terwijl zij tijdens de oorlog bepaalden welke veldtochten zouden worden gevoerd. Dit laatste in volkomen tegenstelling tot de juiste opvatting van Clemenceau, die oorlog een te belangrijke aangelegenheid achtte om alleen aan generaals te worden overgelaten.

De normale gang van zaken dient te zijn, dat bij het vaststellen der te bereiken politieke doelen, de economische, financiële en militaire adviseurs wordt gevraagd of de beschikbare krachten de daartoe uit te stippelen politiek voldoende kunnen ondersteunen.

Indien b.v. de militaire adviseur deze vraag ontkennend moet beantwoorden, dan dienen de na te streven doelen beperkter te worden gesteld ofwel het militaire apparaat moet worden uitgebreid en versterkt tot het peil, dat noodzakelijk wordt geoordeeld voor het bereiken der gestelde doelen. Wordt het laatste besloten, dan zal, bij het uitstippelen der te volgen politiek, er mede rekening moeten worden gehouden, dat een langere tijdsduur nodig zal zijn voor het verwezenlijken der gestelde doelen.

Op economisch en financieel gebied zal op overeenkomstige wijze moeten worden gehandeld.

Evenwel zouden tot de dag van heden — naast het reeds vermelde voorbeeld van Duitsland vóór en in de eerste wereldoorlog — nog talloze voorbeelden kunnen worden genoemd, waarbij van de zoëven geschetste gang van zaken is afgeweken, o.m. het Brits-Franse optreden tegen Egypte in de Suezkwestie.

Aangezien strategie een politieke aangelegenheid is, waarvan de militaire strategie slechts een factor vormt, zal ook na het uitbreken van een gewapend conflict — dus tijdens de oorlog — de politiek de leiding moeten blijven behouden. Zij zal — in nauw overleg met de militaire leiding — moeten uitmaken hoe de oorlog zal worden gevoerd en waar zal worden opgetreden. De militair-technische uitvoering der voorgenomen operatiën blijft daarbij geheel voorbehouden aan de militaire leiding. Goede en sprekende voorbeelden hiervan zijn Clemenceau en Churchill in de eerste wereldoorlog, maar vooral de laatste in de tweede wereldoorlog.

Wanneer we met het voorgaande in onze gedachten naar ons eigen land zien, dan moeten we vaststellen, dat tot 1940 in Nederland geen sprake is geweest van strategie. Hoewel Nederland door zijn rijke overzeese gebiedsdelen onder de wereldrijken kon worden gerangschikt, heeft het meer dan een eeuw geen bewuste buitenlandse politiek bedreven. Het wenste zich overal van afzijdig te houden en een strikte neutraliteit te handhaven; zoals Colijn het eens uitdrukte „kon het zich veroorloven het wereldgebeuren, dat aan zijn ramen voorbij trok, daaruit rustig gade te slaan”.

Het gevolg hiervan is geweest, dat voortdurend zeer onvoldoende zorg is besteed aan de vorming van voor haar taak berekende strijdkrachten. De militaire leiding heeft steeds genoeg moeten nemen met belangrijk minder dan zij noodzakelijk heeft geacht voor het kunnen vervullen van haar taak. Als voorbeelden daarvan noem ik de onverantwoordelijk korte eerste oefeningstijd, weinig korte herhalingsoefeningen, waarvan niet eens ten volle werd gebruik gemaakt, een omslachtig en ingewikkeld systeem van mobilisatie, het halve minimum van de vloot, bestemd voor de verdediging van Nederlands-Indië en een verouderde bewapening en uitrusting.

Het ontbreken van een landsstrategie heeft tot gevolg gehad, dat men zich in de strijdkrachten beperkte tot militaire strategie, hetgeen er op neer kwam, dat ons daarvan de beginselen werden bijgebracht, waarna zich grondend op die beginselen operatieplannen en veldtochten kritisch werden bestudeerd, welke door ons omringende landen in recente oorlogen tot uitvoering waren gebracht.

Mijnheer de Voorzitter, hierbij kan ik de verleiding niet weerstaan met een voorbeeld te illustreren hoe primitief in dat opzicht ten onzent werd gedacht. Bij een grote oefening op de kaart werd het hypothetisch geval gesteld, dat — indien de heersende spanning tot een gewapend conflict zou leiden — Nederland meer of minder zou worden gedwongen tot een gezamenlijk mili-

tair optreden met één der in conflict gerakende partijen. Twee deelnemers aan de oefening werden aangewezen daarover de besprekingen en onderhandelingen te voeren. Van Nederlandse zijde werden toen naast militaire verlangend ook politieke eisen gesteld als b.v. het na de oorlog niet blijvend bezet houden van bepaalde delen van het vijandelijk grondgebied. Tegenover de verlangens van de tegenpartij op het gebied der voedselvoorziening werden van Nederlandse zijde industriële wensen opgebracht.

Aan deze samenspraak werd door de leider der oefening — niet de eerste de beste — een eind gemaakt met de volgende woorden: „dat gewauwel over koeien, rode kolen en machines heeft niets met de oorlogvoering te maken, terwijl de politieke eisen een misplaatst wantrouwen inhouden, dat zelfs de besprekingen kan doen mislukken. Als ik met buurman Jansen afspreek te zamen boer Pietersen op zijn gezicht te gaan slaan (dit laatste werd iets plastischer uitgedrukt) maak ik ook tevoren geen overeenkomst over wat daarna zal moeten gebeuren”.

Mijn enig mogelijke repliek was, dat het gezamenlijk optreden in een burenrucie wel iets anders is dan het aangaan van een bondgenootschap.

En hiermede zijn we dan aangeland bij het bondgenootschap, voor ons land belichaamd in de NAVO. Hetgeen in het voorgaande is gezegd over de strategie voor een land of staat geldt onverminderd voor een groep van staten, welke zich te zamen hebben verbonden, dus voor een bondgenootschap. Is het voor een land of staat al dikwijls moeilijk gebleken tot een verantwoorde strategie te komen, in versterkte mate doen zich die moeilijkheden gevoelen bij een groep van staten, welke te zamen een bondgenootschap vormen. In mijn verder betoog zullen die moeilijkheden, welke tevens de zwakte van het bondgenootschap vormen, naar ik hoop duidelijk tot uiting komen.

Het ontstaan van de NAVO

Mijnheer de Voorzitter, hoewel U allen volkomen op de hoogte zijt van het ontstaan van dit bondgenootschap, kan ik er niet aan ontkomen dit ontstaan toch nog even in het kort te schetsen, daar enkele punten van de voorgeschiedenis ook thans nog hun invloed doen gelden en van groot belang zijn.

Al spoedig na de laatste wereldoorlog sloten Frankrijk en Groot-Brittannië het verdrag van Duinkerken tot wederzijdse bijstand, welk verdrag in wezen nog was gericht tegen Duitsland. Bij het daarna gesloten verdrag van Brussel sloten de Beneluxlanden zich daarbij aan, terwijl Montgomery werd benoemd tot voorzitter van het comité van Chefs van staven der aangesloten landen met de bedoeling, dat hij in oorlogstijd als opperbevelhebber van het bondgenootschap zou optreden.

Hoewel het bondgenootschap zich bepaalde tot het uitwisselen van gegevens, het opstellen van richtlijnen voor opleiding, organisatie, bewapening, uitrusting en procedures, terwijl van een strategische conceptie nog geen sprake was en slechts zeer zwakke militaire krachten ter beschikking stonden, heeft het tot de huidige dag zijn waarde behouden. In de eerste plaats omdat Groot-Brittannië zich daarbij heeft verplicht een bepaalde troepensterkte — t.w. 55.000 man — op het vaste land van Europa te handhaven en daarnaast omdat — na het mislukken van de vorming van een Europese Defensie Gemeenschap — de Duitse bondsrepubliek de gelegenheid kreeg via dit verdrag zijn intrede te doen in de NAVO.

Na het einde van de oorlog hebben de Amerikanen en Britten, vertrouwend

op een verdere vriendschappelijke samenwerking met de Russen — waarin Churchill nimmer heeft geloofd — onder druk van hun bevolking in zeer snel tempo gedemobiliseerd. Waren zij al spoedig uit deze droom gewekt door o.m. het vestigen van communistische regeringen in de Oosteuropese landen en het neergaan van het ijzeren gordijn, de schok van de blokkade van West-Berlijn en het verdwijnen van Tsjecho-Slowakije achter dat ijzeren gordijn bracht hen volkomen tot de werkelijkheid der dreigende gevaren terug.

Nog in hetzelfde jaar begonnen de besprekingen en onderhandelingen, welke resulteerden in de oprichting in het voorjaar van 1949 van de Noord-Atlantische Verdrags Organisatie, tot welke onmiddellijk toetraden België, Canada, Denemarken, Frankrijk, Italië, Luxemburg, Nederland, Noorwegen, Portugal, Verenigd Koninkrijk, Verenigde Staten en IJsland, dus 12 landen, terwijl later zich daarbij aansloten Griekenland, Turkije en de Duitse Bondsrepubliek.

De strategische conceptie van de NAVO

De organisatie is een bondgenootschap van soevereine staten, waarin het hoogste politieke gezag wordt uitgeoefend door de Raad van Ministers van Buitenlandse Zaken dier Staten. Aangezien deze Ministers niet voortdurend bijeen kunnen zijn, zodat zij slechts enkele malen per jaar te zamen komen, is een permanente Raad opgericht, waarin elke lid-staat is vertegenwoordigd door een ambassadeur. De Ministers blijven evenwel verantwoordelijk. Besluiten kunnen slechts worden genomen met eenparigheid van stemmen, hetgeen ons onmiddellijk confronteert met een der zwakste plekken van het bondgenootschap. De grote moeilijkheid doet zich dan ook voor in de tot nu gebleken onmogelijkheid tussen vijftien soevereine staten overeenstemming te krijgen over de hoofdlijnen der te volgen politiek, welke overeenstemming noodzakelijk is voor het opstellen van een verantwoorde strategie.

In de eerste jaren is deze zwakte nog niet zo duidelijk aan het licht getreden. Men voelde zich gezamenlijk bedreigd en deze bedreiging dreef de verdragsgenoten voldoende bijeen om eendrachtig te streven naar het op de been brengen van voldoende sterke strijdkrachten om deze bedreiging het hoofd te kunnen bieden. Toch heb ik reeds in die periode van opbouw bij militaire besprekingen meermalen de klacht moeten vernemen, dat die opbouw vertraging ondervond wegens het uitblijven van politieke beslissingen. Nog klinken mij de woorden in de oren: „We have to tell our political masters that . . .”

Gezien het Amerikaanse monopolie op nucleair gebied en de vrij zwakke conventionele krachten, waarmee moest worden begonnen, was de conceptie vrij eenvoudig. Bij een vijandelijke aanval moesten de conventionele strijdkrachten deze zolang kunnen ophouden, dat de nucleaire middelen de gelegenheid zouden verkrijgen door massale vergelding het vijandelijk potentieel uit te schakelen. Daar deze massale vergelding nog uitsluitend met vliegtuigen der daarvoor bestemde luchtmachten kon worden uitgevoerd, bestond in den beginne de voornaamste taak voor de andere strijdkrachten uit het beveiligen van de daartoe nodige navigatiestations.

De theorie van schild en zwaard was geboren, waarbij de conventionele strijdkrachten het schild en de nucleaire middelen het zwaard vormden. Met het oog op de geringe sterkte van de schildstrijdkrachten — een dunne lijn zonder diepte en reserven — werd deze theorie ook wel als „schrikdraad-theorie” be-

titeld, uitgaande van de gedachte, dat elke aantasting van dat schild automatisch zou leiden tot het in werking treden van de massale vergelding.

Intussen was op een conferentie te Lissabon — waarbij ook de Ministers van Financiën der leden-staten aanwezig waren — de streefdoelen voor de sterkte der in opbouw zijnde strijdkrachten vastgesteld, waarbij aan elke lidstaat zijn aandeel daarin werd toegewezen.

Al ras bleek dat te hoog was gegrepen, zodat de daar aanvaarde streefdoelen niet zouden worden bereikt, terwijl de Angelsaksische bondgenoten terecht slechts een betrekkelijke waarde toekenden aan mobilisabele eenheden en voor de schildstrijdkrachten parate eenheden verlangden. Er werd toen een minimum vastgesteld van dertig parate divisies — een aantal dat nog steeds niet is bereikt — welk minimum door de militaire bevelhebbers werd aanvaard — en dat laatste wordt thans al te gemakkelijk vergeten — onder de voorwaarde, dat zij konden rekenen op tactische nucleaire ondersteuning, dus nucleaire ondersteuning op het gevechtveld. Dit laatste is in de loop der jaren verwezenlijkt door het van Amerikaanse zijde verstrekken en opslaan der voor die tactische nucleaire ondersteuning benodigde middelen aan en in het gebied der verscheidene bondgenoten, waarbij echter het beheer der nucleaire munitie in Amerikaanse handen is gebleven. Het is toch de Amerikaanse president, die de bevoegdheid bezit en de beslissing aan zich houdt in hoeverre tot het gebruik van nucleaire middelen zal worden overgegaan.

Kentering der gedachten

Intussen had zich in Sowjet-Rusland in vrij korte tijd een zodanige nucleaire ontwikkeling voltrokken, dat het zich onder de kernmogendheden kon scharen. Al spoedig bereikte het Russische nucleaire potentieel een dergelijke omvang, dat het — ondanks de Amerikaanse suprematie — bij de massale vergelding niet meer totaal kon worden uitgeschakeld, zodat het daarna nog aanzienlijke schade in de Verenigde Staten zou kunnen aanrichten. Dit laatste zou catastrofaal worden, indien Rusland een conflict zou openen met een nucleaire overval op de Verenigde Staten. Onder de druk hiervan deden zich in de Verenigde Staten stemmen horen of de theorie van schild en zwaard in de vorm van het automatisch in werking doen treden van de massale vergelding nog wel aanvaardbaar was. Bovendien konden geluiden worden vernomen, dat het toch niet aanging de Verenigde Staten door een incident of plaatselijke moeilijkheden in Europa in een groot nucleair conflict te doen geraken. Hierdoor gingen sommige bondgenoten er aan twijfelen of de Verenigde Staten, in geval van een aanval op Europa, waarbij zijzelf niet rechtstreeks worden bedreigd of aangevallen, de massale vergelding in werking zouden stellen. Deze twijfel had tot gevolg het verlangen naar

Medezeggenschap in het gebruik der nucleaire middelen

De motieven voor dat verlangen liepen voor de verschillende bondgenoten nogal uiteen. Naast de wens een stem te hebben in de beslissing van een eventueel gebruik van de op zijn gebied gestationeerde nucleaire middelen, bracht genoemde twijfel Frankrijk er toe een nationale militaire kernmacht te ontwikkelen en te vormen, de z.g. „Force de Frappe”.

Zoals ik al reeds enige malen bij andere voordrachten heb opgemerkt, is

het besluit daartoe niet genomen door Generaal de Gaulle, maar reeds onder de regering van de IVde republiek — naar ik meen Mendes-France —. Wel is de Gaulle het volkomen eens met dat genomen besluit, zodat hij na zijn aan de macht komen die ontwikkeling en vorming zeer krachtig heeft bevorderd.

Bij de andere bondgenoten ging het er vooral om een stem in het kapittel te verkrijgen in de beslissing voor het gebruik der in toenemende mate op hun grondgebied opgeslagen kernladingen voor tactische ondersteuning. In het bijzonder ging hun verlangen uit naar medezeggenschap over het bepalen van het tijdstip, dat tot dat gebruik zou worden overgegaan. Zo was en is de Duitse bondsrepubliek bevreesd, dat op een te laat tijdstip tot gebruik wordt besloten, waardoor reeds grote gebiedsdelen door de vijand zouden zijn bezet en haar eigen bevolking ernstig zou worden getroffen, terwijl b.v. Noorwegen het gebruik zo lang mogelijk zou willen uitstellen of zelfs geheel niet zou wensen.

Nu vergroot het vormen van onafhankelijke kernmachten, waardoor de nucleaire wapens verder worden verspreid, niet alleen het gevaar van de kans op een nucleair conflict, het bemoeilijkt ook in hoge mate een eventueel totstandkomen van een overeenkomst tot beperkingen op dit gebied. Ook wanneer deze vorming zich binnen de NAVO voltrekt, worden deze gevaren opgeroepen. Zo kan een onafhankelijke kernmacht binnen de NAVO er toe leiden, dat een lidstaat in het bezit van zo een kernmacht overgaat tot het gebruik daarvan op een ogenblik, dat zijn bondgenoten het tijdstip daarvoor nog niet achten gekomen. Hierdoor zal verdeeldheid in de Westelijke verdediging worden gezaaid of zal deze zelfs volledig worden gedesintegreerd, maar het kan ook tot onvoorzienbare gevolgen voeren. Vooral de kans op een nucleair conflict door misrekening zal aanzienlijk worden vergroot. Bovendien hopen de Verenigde Staten nog steeds tot een overeenkomst en regeling met de Sowjet-Unie te kunnen geraken, hetgeen door een verdere spreiding van kernwapenen door het vormen van onafhankelijke kernmachten sterk zal worden bemoeilijkt zo niet geheel onmogelijk zal worden gemaakt.

Ten einde deze gevaren te bezweren en de Fransen van hun plannen af te houden, deden de Verenigde Staten in december 1959 het voorstel tot het vormen van een NAVO kernmacht. Als een begin daarvan zouden Amerikaanse onderzeeboten met polarisraketten worden beschikbaar gesteld, waarbij de Europese leden-staten de kosten van het benodigde aantal raketten voor hun rekening zouden moeten nemen. Het voorstel werd welwillend ontvangen doch de Europese bondgenoten vonden de daaraan voor hen verbonden uitgaven te hoog. Bovendien was nog geen regeling getroffen voor de bevoegdheid tot beslissen over het gebruik van de te vormen kernmacht, terwijl al spoedig bleek, dat het vormen daarvan niet de minste invloed zou uitoefenen op de Franse plannen. De opbouw van een eigen Franse kernmacht zou onverkort voortgang vinden. Wel werden Amerikaanse onderzeeboten met polarisraketten gestationeerd in Europa, maar hoewel de stemmen, die een NAVO-kernmacht verlangden, niet geheel verstomden, nam zowel de Amerikaanse als de Europese belangstelling voor het vormen van die kernmacht aanzienlijk af.

Van Amerikaanse zijde omdat men beseftte dat het vormen van zulk een kernmacht zou gepaard gaan met talloze wrijvingen en complicaties, terwijl het doel — het voorkomen van een Franse onafhankelijke kernmacht — daarmee niet zou worden bereikt.

Van Europese zijde omdat de Verenigde Staten ondubbelzinnig hadden getoond de door hen aanvaarde verplichtingen voor de Westelijke verdediging met inbegrip van Europa volledig te zullen nakomen, waardoor de vroegere twijfel werd weggenomen.

Intussen moesten de Verenigde Staten de Franse onafhankelijke kernmacht aanvaarden als een onvermijdelijke werkelijkheid, waarbij zij pogingen in het werk stelden deze te coördineren met de in de NAVO bestaande kernmachten zonder dat dit nog enig resultaat heeft gehad.

Na de crisis om Cuba — waarbij de Verenigde Staten beslissingen en maatregelen hebben genomen zonder voorafgaande overleg met hun bondgenoten — vlamde de wens tot medezeggenschap in een eventueel gebruik van nucleaire middelen bij die bondgenoten weer heftig op, aangewakkerd door de vrees tegen hun wil te worden betrokken in een nucleair conflict.

Als gevolg hiervan werd de „multinational force“ gevormd uit de onder SACEUR (Supreme Allied Commander Europe) ressorterende bestaande middelen, welke t.z.t. zou moeten overgaan in een „multilateral force“. Over deze laatste zijn studies gehouden, zijn voorstellen gelanceerd en worden proefnemingen gehouden. Ten gevolge van velerlei tegenkanting binnen het bondgenootschap zijn de besprekingen over deze zgn. MLF, evenals die over het Britse tegenvoorstel tot vormen van een ANF op een laag pitje gezet.

Heeft de NAVO op dit ogenblik een strategische conceptie?

Officieel geldt nog altijd de theorie van schild en zwaard, dus de massale vergelding. Hoewel de Amerikaanse Minister MacNamara kortgeleden besprekingen heeft voorgesteld voor een nieuwe conceptie, heeft zich in de laatste jaren een zodanige ontwikkeling voltrokken, dat praktisch genoemde theorie geheel is vervallen.

Die ontwikkeling is in eerste aanleg het gevolg van de zich wijzigende Amerikaanse opvattingen, waarin de andere bondgenoten — met uitzondering van Frankrijk — meer of minder gedwongen zijn gevolgd.

Zoals ik reeds heb gezegd, gingen de Amerikanen bij het toenemen van het Russische nucleaire potentieel zich afvragen of de „schrikdraad“-theorie, dus het automatisch in werking treden van de massale vergelding, nog wel het juiste antwoord was. Zij wensden een nucleair conflict zoveel mogelijk te vermijden en zo het tot een gewapende uiteenzetting mocht komen het gebruik van kernwapenen zolang mogelijk uit te stellen. Dit laatste betreft niet alleen de strategisch te gebruiken kernwapens maar ook de kernwapenen voor tactische ondersteuning. Men realiseert zich nl. heel goed, dat het gebruik voor tactische ondersteuning tot escalatie zal voeren, aangezien o.m. niet de gebruiker maar de tegenstander een gebruik als tactisch of strategisch zal kwalificeren. Als eerste middel om het gewenste te verwezenlijken werd genoemd het verhogen van de z.g. atoombrem. Hierbij gaat men er van uit, dat hoe sterker de schildkrachten zijn, hoe langer zij weerstand kunnen bieden zonder naar het gebruik van kernwapenen te hoeven grijpen, waardoor dat gebruik in de tijd zou kunnen worden verschoven. Tevens hoopte men daardoor de tegenstander te dwingen tot een pauze voor bezinning. Een logisch gevolg van deze gedachtengang was, dat de Europese bondgenoten werd gevraagd hun conventionele middelen te versterken om daardoor inderdaad een verhoogde atoombrem te kunnen bereiken. Toen niemand der bondgenoten tot versterking zijner conventionele strijdkrachten is overgegaan — moder-

nisering was nodig om niet achter te geraken bij de modernisering van de eventuele tegenstander en mag dus niet als versterking worden aangemerkt — is de theorie van de „flexible response” ook wel genoemd „controlled response” tot ontwikkeling gekomen. Dit houdt in dat elk vijandelijk gewapend optreden zal worden tegengegaan met de krachten en middelen, die daarvoor noodzakelijk zijn; niet meer en niet minder. Hierdoor hoopt men een zodanig optreden te kunnen lokaliseren, terwijl daarvan een waarschuwend werking zou uitgaan. In elk geval, zo meent men, wordt hierdoor de kans gegeven een algemeen gewapend conflict en een daaruit voortvloeiende nucleaire uiteenzetting te voorkomen.

Het bevreemdende nu is, dat bij deze ontwikkelingsgang aan de beschikbare middelen zo weinig aandacht is besteed. Nog altijd is het indertijd vastgestelde minimum der schildstrijdkrachten niet bereikt, terwijl over het hoofd wordt gezien, dat de militaire bevelhebbers dit minimum slechts hebben aanvaard met de eis van tactische ondersteuning door kernwapens. Behoudens bij het optreden tegen plaatselijke incidenten zullen de schildstrijdkrachten reeds bij de aanvang van het vervullen van hun taak een beroep moeten doen op de tactische kernondersteuning. Het valt dan ook niet te verwonderen, dat de Fransen geen geloof hechten aan de „flexible response”, maar blijven vasthouden aan het beginsel der massale vergelding, hetgeen kortgeleden nog eens duidelijk is onderstreept door Generaal Ailleret. Evenwel hebben de andere bondgenoten — zij het niet alles van ganser harte — de Amerikaanse opvatting gevolgd, waardoor de vraag rijst hoe de Fransen in voorkomend geval de automatische vergelding in werking denken te stellen. Toch niet met hun kleine kernmacht, die bij het operatief worden reeds zal zijn verouderd, terwijl de daarvoor bestemde vliegtuigen zonder hulp van Amerikaanse tankvliegtuigen niet meer van hun opdracht zouden kunnen terugkeren. Of beschouwt men deze kernmacht als voldoende afschrikwekkend om een gewapend conflict te voorkomen? Aan de ene zijde dus een juiste waardering van de verhouding der krachten en het daaruit voortvloeiende eventueel optreden, dat echter niet meer in de praktijk zal en kan worden gebracht. Daartegenover het voornemen tot optreden op een wijze, welke met de thans beschikbare middelen praktisch niet valt te verwezenlijken.

Gezien deze uiteenlopende zienswijzen kan worden gesteld, dat de NAVO op het ogenblik geen strategische conceptie bezit. Dit is het gevolg van:

- a. uiteenlopende opvattingen over de hoofdlijnen van de te volgen politiek, waarin door het ontbreken van een hoger politiek gezag niet de nodige coördinatie kan worden verkregen;
- b. het onvoldoende rekening houden met de thans beschikbare middelen.

Wel is op de conferentie te Ottawa het juiste besluit genomen na te gaan hetgeen elke lid-staat economisch verantwoord zou kunnen bijdragen aan de Westelijke verdediging om daarop een nieuwe strategische conceptie te gronden, maar deze zgn. Stikker-studies zijn zeer moeilijk van de grond gekomen en hebben nog niet veel vooruitgang geboekt.

De waarschijnlijkheid van een kernwapenoorlog

Hoewel de Verenigde Staten nog steeds de suprematie op nucleair gebied bezitten, is de sterkteverhouding tussen de beide grote kernmogendheden — Amerika en Rusland — thans zodanig, dat zij elkander onvoorstelbare ver-

woestingen en verliezen kunnen toebrengen, zo niet elkander praktisch kunnen vernietigen. Aan beide zijden is men zich daarvan volkomen bewust, zodat we gevoelig kunnen aannemen, dat beide partijen een nucleaire uiteenzetting zoveel mogelijk uit de weg zullen gaan. Wel geschiedt de benadering daarvan op zeer uiteenlopende wijze, hetgeen dient te worden verklaard uit de volkomen verschillende staatkundige structuur der twee landen alsook uit de verschillende mentaliteit. Zo vlotten de onderhandelingen over het beperken of zelfs geheel afschaffen der kernwapenen nu niet bepaald, waarbij moeten we wel bedenken, dat in de loop der eeuwen nog nimmer is gelukt een nieuw wapen, dat zijn intrede in de bewapening heeft gedaan, daaruit weder te bannen. Buskruit en gifgassen zijn daarvan voorbeelden. Wel kan zich voordoen dat een bepaald wapen niet wordt gebruikt omdat de „voordelen”, welke daarmee zouden kunnen worden verkregen, niet opwegen tegen de „nadelen” aan zulk gebruik verbonden. Zo zijn in de laatste oorlog — ondanks de grote aanwezige voorraden — geen gifgassen gebruikt, terwijl wegens die redenen bacteriologische oorlogvoering nog nimmer is toegepast. Langzamerhand komen de kernwapens ook tot die categorieën te behoren.

Nadat in de afgelopen jaren talloze voorstellen van Westelijke — vooral Amerikaanse — zijde tot regelingen op nucleair gebied door de Russen zijn afgewezen, terwijl daartegenover Russische voorstellen zijn gesteld, welke de Westelijke onderhandelaars onvoldoende werden geoordeeld, is men ten slotte toch tot het zgn. kernstopverdrag van Moskou kunnen komen. Men kan zeggen een mager resultaat, vooral ook omdat twee potentiële kernmogendheden Frankrijk en communistisch China het verdrag niet hebben ondertekend, maar het moet toch als een begin worden beschouwd. Ondanks dat de Russen de Amerikanen blijven beschuldigen van imperialisme en kolonialisme — vermoedelijk om eigen geweten te sussen — vinden de onderhandelingen voortgang, waarbij de Verenigde Staten het in de eerste plaats zoeken in het tegengaan of voorkomen van het verspreiden der kernwapens over andere landen, zgn. proliferatie. Terecht gaan zij daarbij uit van de gedachte, dat het vormen van meer onafhankelijke kernmachten het gevaar voor een nucleair conflict vergroot, terwijl die kernmachten het tot stand komen van verdergaande bevredigende regelingen op nucleair gebied zeer ernstig zouden bemoeilijken, zo niet geheel zouden verhinderen. Het zoeken van de Amerikanen naar een oplossing de bondgenoten op een of andere manier meer te betrekken in het beheer der kernwapenen, dus het tegemoetkomen aan het verlangen naar medezeggenschap, moet mede worden gezien als een poging de proliferatie te voorkomen. Ik vraag mij echter af of het niet meer op de weg van de bondgenoten ligt de Verenigde Staten meer daadwerkelijk te steunen in de pogingen proliferatie te voorkomen dan maar steeds te blijven zeuren om medezeggenschap.

Want de moeizame onderhandelingen ten spijt, ik meen, dat — zolang zich in de huidige krachtsverhoudingen geen verschuivingen van betekenis zullen voordoen — beide partijen met alle kracht zullen trachten een kernoorlog te vermijden. Een opvatting, waarin ik ben gesterkt door de gang van zaken bij de crisis om Cuba. Bovendien is van Russische zijde herhaaldelijk verklaard, dat oorlog — behoudens bevrijdingsoorlogen — niet tot de oplossing van vraagstukken en geschillen kan voeren, zodat elk oorlogsgeweld dient te worden veroordeeld. Indien een kernoorlog hoe langer hoe onwaarschijnlijker gaat worden, zal men zich gaan moeten afvragen of het nog veel zin heeft

kostbare maatregelen tot uitvoering te brengen en voorbereidingen te treffen een dergelijke oorlog in een of andere vorm te kunnen overleven. Wordt het dan niet tijd na te gaan waarmede we meer kans hebben te worden geconfronteerd? Hoe staat het in dit verband met de kans op

Een conventionele oorlog?

Zoals ik reeds heb gezegd, met het toenemen van het Russische nucleaire potentieel begon bij de Amerikanen meer en meer de gedachte veld te winnen een nucleair conflict te vermijden en zo het tot gewapend optreden zou komen het gebruik van kernwapenen zo lang mogelijk uit te stellen. De logische opvatting door versterking der conventionele middelen te komen tot een verhoging van de zgn. atoomdrempel bleek niet te verwezenlijken. Wel is de kracht der conventionele middelen door modernisering — mechanisatie en motorisatie — toegenomen, maar zulks was noodzakelijk geworden omdat dit ook met de middelen van de potentiële tegenstander was geschied. Van een wezenlijke versterking kan dan ook niet worden gesproken. Eerder was het tegendeel het geval. Aanvankelijk werden de kernwapens voor tactische ondersteuning — welke ondersteuning op het gevechtveld door de militaire bevelhebbers noodzakelijk werd geoordeeld voor de vervulling van hun taak — aangemerkt als conventioneel. Ofschoon het nimmer officieel en openlijk is gezegd, meen ik dat deze opvatting geleidelijk aan is losgelaten. In de zich ontwikkelde gedachting ook logisch, aangezien — zoals ik reeds heb betoogd — het gebruik van die wapens tot escalatie zal leiden, ten slotte uitmondend in een totale kernoorlog.

Ondanks het niet verhogen van de zgn. atoomdrempel of misschien wel juist daardoor, is de gedachte van de „controlled” of „flexible response” tot ontwikkeling gekomen, welke — zoals gezegd — inhoudt, dat tegen een gewapend vijandelijk optreden de noodzakelijke krachten zullen worden ingezet om dat optreden te kunnen beteugelen, waarbij dan in eerste instantie wordt gedacht aan conventionele middelen. Wil men dit inderdaad mogelijk maken, dan zullen meer conventionele middelen noodzakelijk zijn dan waarover thans kan worden beschikt. Want — mijn herhalingen zullen U wel gaan vervelen — de huidige sterkte van de schildstrijdkrachten is nog steeds onder het minimum, dat met tactische kernondersteuning nodig werd geoordeeld bij de zgn. „schrikdraadtheorie”.

Enige jaren geleden is een oefening gehouden, waarbij werd nagegaan op welk tijdstip tot het gebruik van kernwapenen voor tactische ondersteuning zou moeten worden overgegaan. Het besluit daartoe werd genomen, toen de vijand reeds tot Frankfurt en München was doorgedrongen. Terecht werd toen van Duitse zijde opgemerkt, dat het dan beter achterwege kon blijven, aangezien nu voornamelijk de bevolking daardoor zou worden getroffen.

Men zou mij kunnen tegenwerpen, dat de thans aan het ijzeren gordijn staande eenheden van de eventuele tegenstander op overeenkomstige wijze zijn georganiseerd als de westelijke schildstrijdkrachten, terwijl zij deze in sterkte niet overtreffen. Toegegeven, maar we mogen niet uit het oog verliezen, dat de eventuele tegenpartij zijn krachten op korte termijn aanzienlijk kan versterken, terwijl versterking van de westelijke strijdkrachten niet alleen veel meer tijd vraagt maar ook beperkter zal kunnen zijn.

De diepte van West-Europa is bovendien zo gering, dat de manoeuvrevaardigheid wordt beperkt. Verdediging over grote diepte is uitgesloten, zodat

zo weinig mogelijk terrein zal moeten worden prijsgegeven, hetgeen ook tot uitdrukking wordt gebracht door het „forward deployment“.

Willen de NAVO strijdkrachten daartoe in staat zijn, dan zullen zij van de aanvang der vijandelijkheden gebruik moeten maken van kernwapens voor tactische ondersteuning, met alle gevolgen van dien. Escalatie zal niet zijn te vermijden en voert op den duur tot totale kernoorlog. Ook de eventuele tegenstander weet dit, maar alle discussie over het al dan niet of op een later tijdstip overgaan tot het gebruik dier wapenen zou bij hem de gedachte kunnen doen opkomen, dat men weifelt. Ik acht dit gevaarlijker dan de uitspraak van Generaal Norstadt tijdens de crisis om Berlijn „we have the atomics and we will use them“. Het gevaar van escalatie tot een totale kernoorlog zal de eventuele tegenstander eerder van onberaden stappen afhouden, dan twijfel of kernwapenen tactisch zullen worden gebruikt.

In dit verband wil ik er ook nog eens de aandacht op vestigen, dat de Cuba-crisis niet is opgelost door het samentrekken van sterke conventionele strijdkrachten en de blokkade van het eiland, maar uitsluitend door de dreiging van de Amerikaanse President, dat elke raket op de Verenigde Staten afgevuurd, zou worden beschouwd als afgevuurd uit de Sowjet-Unie. Niet een zgn. „flexible response“ met de conventionele strijdkrachten, maar de nucleaire deterrent heeft toen de beslissing gebracht.

Ik meen dan ook te kunnen stellen, dat de NAVO in Europa geen conventionele oorlog zal kunnen voeren, zodat een conflict onherroepelijk tot een kernoorlog zal leiden. Aangezien — zoals gezegd — beide partijen een kernoorlog wensen te vermijden, meen ik — juist omdat van westelijke zijde geen conventionele oorlog kan worden gevoerd en mits geen verschuivingen van betekenis zich voordoen in de huidige krachtsverhoudingen — niet te optimistisch te zijn door te stellen, dat op het ogenblik een gewapend conflict onwaarschijnlijk moet worden geacht. Wanneer een kernoorlog hoe langer hoe onwaarschijnlijker wordt, terwijl een conventionele oorlog niet kan worden gevoerd, waarmede moeten we dan rekening houden?

De moderne oorlog

Wederom vestig ik er Uw aandacht op, dat van Russische zijde herhaaldelijk is betoogd, dat oorlogsgeweld geen oplossing kan bieden voor hangende vraagstukken en geschillen. Aangezien de Sowjet-Unie de vrede wil, zo luidt de uitspraak, zal zij niet naar dat middel grijpen, maar dienen deze oorlogen te worden uitgebannen. Evenwel maakt zij een uitzondering voor bevrijdingsoorlogen, welke door opstandige bevolkingen worden ontketend om zich te ontdoen van de hen onderdrukkende regeerders. Deze oorlogen zijn volkomen gerechtvaardigd, verdienen dan ook alle Russische steun en hulp en zullen daarop ook kunnen rekenen.

Ziehier het gevaar, waaraan het westelijke bondgenootschap bloot staat. In elk land bevindt zich een aantal groepen, die ontevreden zijn met de daar heersende toestanden en verandering wensen. Indien deze groepen vatbaar zijn voor communistische propaganda, waarbij hun wordt voorgehouden, dat alleen wijziging of omverwerping van het heersende staatsgezag verbetering in de toestand kan worden verwacht, kan het ogenblik aanbreken, dat — al dan niet geleid door buitenlandse of daar opgeleide inheemse agenten-provocateurs — een oproerige beweging uitbreekt, welke tot een formele opstand uitgroeit.

Dat verstaat Moskou onder een gerechtvaardigde bevrijdingsoorlog, welke haar steun en hulp verdient en deze ook zal krijgen. Nu zal men tegenwerpen, dat het huidige westelijke welvaartspeil het afnemen der ontevredenheid bevordert, zodat de groepen, die een gewelddadige omwenteling beogen, zodanig klein zijn geworden, dat hun eventueel gewelddadig optreden weinig kans op slagen zal kunnen hebben. Daartegenover wil ik stellen, dat alle revoluties zijn aangevangen door een kleine vastbesloten groep en door slapheid van de regeringen in optreden en onverschilligheid en angst voor geweld van het grootste deel der bevolking dikwijls zijn geslaagd. Het aan de macht komen van de bolsjewisten, die een kleine minderheid vormden, is hiervan een sprekend bewijs. Maar zelfs al zou men een dergelijke mogelijkheid voor verscheidene hoogontwikkelde landen zeer onwaarschijnlijk achten, dan moet ik er op wijzen, dat de NAVO ook leden telt, waar in bepaalde gebieden grote armoede heerst. De bevolking in die gebieden moet uit dien hoofde zeer vatbaar worden geacht voor communistische invloeden. Ik doel hierbij op Zuid-Italië, Griekenland en Turkije. Ook al zou men het gevaar van een bedreiging op deze wijze voor het merendeel der NAVO-bondgenoten van ondergeschikte aard vinden — een opvatting welke ik geenszins kan delen — genoemde landen zullen zich ernstig op dat gevaar moeten instellen. Hoe sneller de bevolking van die gebieden uit haar armoede wordt opgeheven des te sneller zullen de kansen voor dat gevaar verminderen. Daaraan kunnen de andere bondgenoten hun steentje bijdragen door het verlenen van economische steun. We hebben zo gaarne de mond vol over ontwikkelingshulp, maar is het hemd niet nader dan de rok? Indien zich evenwel in die gebieden uitgelokte opstanden mochten voordoen, dan is het niet denkbeeldig, dat zulks gaat gepaard met het plegen van sabotagedaden op het gebied der andere bondgenoten.

Frankrijk en de Verenigde Staten hebben achtereenvolgens ervaring opgedaan met het ontstaan en de wijze van voeren van dergelijke oorlogen. Dit laatste en tevens hoe daartegen moet worden opgetreden, hebt U kunnen beluisteren of lezen in de reeds in het begin vermelde voordracht van de majoors Dijkstra en Numan, waaruit o.m. blijkt, dat moderne wapens als tanks en straalvliegtuigen voor die bestrijding van zeer betrekkelijke waarde zijn. Voor die bestrijding wordt vooral mankracht vereist, een zware eis voor de Westerse landen.

Mede gegrond op die ervaringen, opgedaan in Algerije en Vietnam, spreken de Fransen dan ook van „la guerre moderne”. Tot nu is Frankrijk van de Europese bondgenoten de enige die het gevaar onderkent en maatregelen neemt om niet onvoorbereid komen te staan tegenover deze wijze van oorlogvoeren. Naast de zeven moderne gestroomlijnde gemechaniseerde divisies worden territoriale eenheden gevormd, welke tot taak hebben het ontstaan van deze moderne oorlog zo snel mogelijk de kop in te drukken en mocht deze toch voortgang vinden tot een zo krachtig mogelijke bestrijding daarvan over te gaan.

Wel doet zich daarbij de vraag voor of daartoe met het vormen van mobilisabele eenheden, grotendeels samengesteld uit dienstplichtigen, kan worden volstaan. Want wanneer moet tot mobilisatie worden overgegaan, terwijl het gebruik van dienstplichtigen het infiltreren van subversieve elementen niet denkbeeldig doet zijn?

Samenvatting en conclusie

Mijnheer de Voorzitter, ofschoon mijn stellingen al reeds een soort samenvatting inhouden, zou ik mijn betoog in het kort als volgt willen samenvatten:

1. Van een strategische conceptie voor de NAVO kan op het ogenblik bezwaarlijk worden gesproken. Niet alleen lopen de gedachten daarover sterk uiteen, maar de ontwikkelde theorieën houden te weinig rekening met de werkelijkheid, waarbij in het bijzonder te weinig rekening wordt gehouden met de beschikbare middelen.
2. Een kernoorlog wordt hoe langer hoe onwaarschijnlijker, zodat het weinig verantwoord lijkt hoge uitgaven te blijven doen voor de kans deze in een of andere vorm te kunnen overleven.
3. Een conventionele oorlog kan in Europa niet worden gevoerd.
4. Op de moderne oorlog is de NAVO niet voorbereid.
5. Met handhaving van de huidige krachtsverhoudingen, m.a.w. van de sterkte der huidige verdedigingsmiddelen, dienen voorbereidingen te worden getroffen en maatregelen te worden genomen de moderne oorlog te voorkomen en zo nodig deze zo krachtig mogelijk te kunnen bestrijden.

De Voorzitter:

Generaal, uit het applaus zal U reeds gebleken zijn, hoezeer Uw voordracht is gewaardeerd. U hebt zich bereid verklaard in discussie te treden; ik stel voor dit na de pauze te doen en ik zou willen vragen dat diegenen die aan de discussie willen deelnemen zich tijdens de pauze opgeven aan mijn rechter buurman, Overste Ten Boske.

Dan zou ik nu willen voorstellen te pauzeren tot precies tien minuten over half tien.

PAUZE

De Voorzitter:

De vergadering is heropend. Mag ik als eerste van de acht sprekers die zich hebben aangemeld, het woord geven aan Admiraal Bos.

Admiraal Bos:

Mijnheer de Voorzitter, ik zou de geachte spreker twee vragen willen stellen. In de eerste plaats ben ik het wel met hem eens, wanneer hij zegt dat een kernoorlog tussen de Verenigde Staten en Rusland steeds onwaarschijnlijker wordt. Maar ik heb toch in het betoog gemist de mogelijkheid, dat er nog een kernoorlog ontstaat waarin China de agressor zal zijn. In de tweede plaats zou ik hem willen vragen, wat hij ermee bedoelt wanneer hij zegt dat wij, ondanks het feit dat een kernoorlog onwaarschijnlijk moet worden geacht toch doorgaan met grote sommen uit te geven aan de bestrijding van de gevolgen hiervan. Ik zou haast willen zeggen, dat dit toch alleen kan slaan op de \pm 100 miljoen die wij per jaar geven aan de civiele verdediging, terwijl we moeten constateren dat er voor de Defensie ongeveer 3 miljard wordt uitgegeven. Aan dit laatste bedrag meen ik dat spreker niet wil tornen, daar hij spreekt van handhaving van het machts-evenwicht, hetgeen impliceert het op

peil houden van de schildstrijdkrachten. Spreker heeft zelfs enige malen gezegd dat deze versterkt zouden moeten worden.

Dit waren mijn twee vragen, Mijnheer de Voorzitter.

De inleider:

Mijnheer de Voorzitter, China is inderdaad op weg een nucleaire mogendheid te worden, maar het speelt in de nucleaire verhoudingen op het ogenblik nog geen enkele rol, het kan eigenlijk nog niet optreden als zodanig. Met andere woorden, we hebben te maken met de huidige omstandigheden waarbij de grote kernmogendheden zijn: Rusland en de Verenigde Staten. Hoe zich dat verder zal ontwikkelen valt in zekere zin niet te voorspellen. Bovendien betwijfel ik of de gespierde taal die de Chinezen op dit gebied nog al eens hebben losgelaten: als er een kernoorlog komt kunnen wij die overleven, want als er 400 of 300 miljoen Chinezen overlijden dan blijven we nog met 400 miljoen over, op den duur stand zal kunnen blijven houden. We hebben hetzelfde gezien in de ontwikkeling in Sowjet-Rusland. Zij zijn 40 jaar bij deze ontwikkeling ten achter, hoe verder die ontwikkeling naar mijn mening in China voortschrijdt, hoe minder oorlogszuchtig men ook op den duur, zeker op nucleair gebied, zal gaan worden.

Voorts zou ik hebben gezegd, dat de schildstrijdkrachten zouden moeten worden versterkt! Ik heb gezegd dat ze nog altijd niet het vereiste minimum hebben bereikt. Ten tweede meen ik dat ik ettelijke malen heb gesteld, dat de huidige krachtsverhoudingen dienen te blijven gehandhaafd. Zodra men in deze verhoudingen verschuivingen zou aanbrengen en in het bijzonder wanneer het Westen tot vermindering van die krachtsinspanning zou overgaan, zou men daarmee nu niet meteen in een vacuüm komen, maar toch wel de lust tot avonturen over te gaan van een potentiële tegenstander aanmerkelijk versterken. Ik heb er alleen op willen wijzen, dat we niet zijn voorbereid op wat de Fransen noemen: „La Guerre Moderne”. „La Guerre Moderne” die de Fransen en Amerikanen nu op dit moment aan den lijve ondervinden en waarop de NAVO op dit ogenblik geen antwoord heeft. Wanneer een nucleair conflict tussen de Verenigde Staten en Rusland, dus een algemene nucleaire oorlog, hoe langer hoe onwaarschijnlijker wordt, dan is het voor mij de vraag of men onder handhaving van wat men tot nu toe heeft bereikt, door moet blijven gaan met kostbare voorzieningen te treffen, terwijl men niet is voorbereid op die „Guerre Moderne”. Wat koop ik er voor als ik een prachtige kazemat, bunker is een meer geëigende term, inricht en deze zou door 24 man onder de voet kunnen worden gelopen. Ik geloof dat we dus maatregelen moeten treffen op die moderne oorlogvoering te zijn voorbereid, voordat we er aan denken een hoe langer hoe onwaarschijnlijker wordend nucleair conflict te kunnen overleven.

Generaal Calmeyer:

Mijnheer de Voorzitter, ik heb de inleiding met grote belangstelling en over het algemeen ook met zeer veel instemming gevolgd. Ik zou me willen beperken tot een tweetal opmerkingen betreffende hetgeen de inleider gezegd heeft over de „Guerre Moderne”. En wel in de eerste plaats het gevolg daarvan, waarop de inleider heeft gewezen, nl. het grote belang te hechten aan territoriale strijdkrachten. Ik heb dit met bijzonder veel instemming gehoord; het is mij als het ware uit het hart gegrepen. Ik ben van mening en steeds van mening geweest, dat de territoriale strijdkrachten in Europa een groot

belang hebben en dat deze in de NATO eigenlijk altijd een stiefkind zijn geweest. Doordat de territoriale strijdkrachten niet ter beschikking werden gesteld van de NATO, is bij verschillende landen steeds de neiging om deze strijdkrachten, waarin men als het ware geen NATO-examen hoeft te doen, min of meer te verwaarlozen. Ik denk daarbij terug en ik geloof, dat het een les is die we niet mogen verwaarlozen, aan 10 mei 1940. Van het eerste uur van de oorlogvoering af strekte de strijd zich over het gehele Nederlandse, Belgische en een belangrijk deel van het Franse territoir uit. Ik ben er van overtuigd, dat bij ieder groter conflict in Europa de oorlog zich onmiddellijk over het gehele grondgebied zal uitstrekken en de territoriale strijdkrachten zoals, de inleider bracht het naar voren, in Frankrijk gebeurt, een belangrijke taak zullen moeten vervullen.

In de tweede plaats zou ik willen wijzen op een conclusie van hetgeen de inleider gezegd heeft, nl. de noodzaak te beschikken over strijdkrachten die in bepaalde gebieden kunnen optreden, waar, door het aanstoken of de steun van Sovjet-Rusland, grotere opstanden en daarmee oorlogshandelingen zouden ontstaan. De inleider heeft een paar gebieden genoemd: Turkije, Griekenland, Zuid-Italië, NATO-gebieden. Maar ik geloof dat men zich daartoe niet mag beperken en dat men er rekening mee moet houden, dat dergelijke gevallen zich ook kunnen voordoen buiten het NATO-gebied en zij zullen dan onmiddellijk hun terugslag hebben op hetgeen in het NATO-gebied zelf gebeurt. De wereld is meer en meer een eenheid geworden en de NATO neemt, naar mijn mening, nog het verouderde standpunt in, dat de NATO alleen aandacht wijdt aan bepaalde gebiedsdelen, gedeelten van de wereld die in het NATO-verdrag genoemd worden, maar daarbuiten niet optreedt. Ik herinner me als anecdote eens gehoord te hebben, ik weet niet of het waar is, maar het is illustratief, dat men indertijd de vraag aan Eisenhower stelde: Wat doet U wanneer de Russen een atoombom op Stockholm werpen? Zijn antwoord was: Niets, want Stockholm ligt buiten het NATO-gebied.

Iets dergelijks hebben we in Hongarije inderdaad gezien. Ik geloof dus, dat we zover moeten komen, dat de NATO-landen niet alleen optreden binnen het NATO-gebied, maar dat ze een gezamenlijke politiek ontwerpen, gezamenlijk ook optreden, hun politiek coördineren buiten het NATO-gebied. Ik weet wel dat ik hiermee een groot woord uitspreek, maar ik geloof toch dat men in die richting zijn gedachten moet laten gaan. Het feit dat dit in het verleden niet is gebeurd, is mijns inziens een van de belangrijkste oorzaken van de houding die Frankrijk op het ogenblik in de NATO inneemt. Dat men volkomen in de steek werd gelaten in Indo-China en Algerije, heeft de krachtige stoot gegeven tot de wens om zich min of meer los te maken van het NATO-geheel en in staat te zijn, zelf zijn belangen over de wereld na te streven. Trouwens wij zelf hebben in Nederlands Nieuw-Guinea daar de wrange ervaring mee opgedaan. En het is merkwaardig dat Amerika, dat steeds het standpunt heeft ingenomen dat buiten het NATO-gebied van geen NATO-samenwerking sprake kon zijn, ik trachtte dit zoëven te illustreren met dat geval van Stockholm, thans wel degelijk de hulp van zijn bondgenoten inroept om mede te werken aan de oorlogvoering in Vietnam.

De inleider:

Mijnheer de Voorzitter, met Generaal Calmeyer betreur ik in hoge mate de verwaarlozing van de territoriale strijdkrachten, die zeker een grote rol kunnen vervullen en zullen moeten vervullen in „La Guerre Moderne”. Maar inder-

daad doordat het geen NAVO „assignment" is, zijn ze bijzonder in het hoekje komen te zitten waar de slagen vallen en zijn ze nu eigenlijk buiten alle proporties teruggebracht.

Het optreden van de NAVO buiten het grondgebied van het bondgenootschap is natuurlijk wel een heel moeilijk punt. Indertijd toen Noord-Afrika wegviel, werd ook de zuidflank van de NAVO belangrijk bedreigd. Ik be- doel dit, dat de veiligheid die ten zuiden van de Middellandse Zee die te- toen was verzekerd, weg viel. We hebben dat wel eens besproken, ik hel o.a. op de NAVO-parlementariërs-conferentie daar wel eens het een en ander over in het midden mogen brengen en wij hebben gesteld dat het nuttig zou zijn, niet onmiddellijk dat de NAVO buiten zijn grondgebied zou op- treden, maar wel dat nauwere contacten zouden moeten worden onderhouden en dat men tot een nauwere samenwerking zal moeten geraken met de bond- genootschappen die in deze gebieden zijn, zoals U heeft de CENTO en de ZOAVO. Want op het ogenblik is het contact eigenlijk alleen dit, dat er landen zijn die tevens lid zijn van de NAVO, ik wijs U op Groot-Brittannië, dat van beide organisaties lid is, en de Verenigde Staten. Maar van een grotere coördinatie is nog geen sprake en het zal goed zijn, wanneer men deze con- tacten naar mijn idee zou vernauwen. De moeilijkheid is alleen, dat wat betreft de structuur van de verschillende bondgenootschappen, de NAVO eigenlijk het verste is. De NAVO heeft het qua structuur betreft vrij ver gebracht, terwijl de anderen nog lang niet zo ver zijn en veel losser bondgenootschappen vormen dan de NAVO zelve. Maar ik ben het met U eens, dat een nauwere samenwerking, juist met de bondgenootschappen in die gebieden, inderdaad noodzakelijk zouden zijn voor het handhaven van de rust in een groot deel van de wereld.

Kolonel Wierda:

Mijn eerste vraag is reeds door Admiraal Bos gesteld en mijn tweede door Generaal Calmeyer, het heeft dus geen zin ze te stellen.

Generaal Mathon:

Mijnheer de Voorzitter, allereerst een woord van waardering voor het aan de orde stellen van dit onderwerp. Ik geloof, dat dat grote betekenis heeft, omdat een strategisch onderwerp nu eenmaal buiten de militaire kring wel degelijk belangstelling heeft en zeker belangstelling verdient. Onder jongere elementen richt zich de belangstelling eveneens meer op de buitenlandse poli- tiek, waarmee uiteraard gepaard gaat belangstelling voor de militaire strategie.

In de tweede plaats een woord van waardering voor de inleider, met 8 tegen 1 stem ertoe gebracht om over dit onderwerp te spreken en bovendien enige stellingen te verdedigen, die — ik geloof, dat men dat toch wel mag zeggen — in de tegenwoordige taal bepaald uitdagend kunnen worden genoemd.

Ik acht, dat wat hij ter inleiding van zijn betoog gezegd heeft, van bijzonder veel belang. Want het is voor Nederland een niet zo onbekende zaak, dat het gebrek aan belangstelling en inzicht in strategische onderwerpen geleid heeft tot toestanden, waarvan we de gevolgen terdege hebben ondervonden. Ik doel hier allereerst op de toestand van 1940, toen we een zogenaamde zelfstan- digheidspolitiek voerden, terwijl de militaire middelen daar ten enenmale niet mee in overeenstemming waren.

Ik doel tevens op de gebeurtenissen na de oorlog, toen men in Indonesië

een politiek van federalisatie trachtte te voeren, die op lange termijn werkte, terwijl men met een heel eenvoudig rekensommetje kon nagaan, dat deze politiek militair niet kon worden ondersteund.

Ik wil daarmee helemaal niet een verwijt richten aan degenen, die op politiek gebied de leiding hadden. Van militaire zijde moet men de gegevens verschaffen, die in een bepaalde situatie aan politieke zijde moeten kunnen worden begrepen. Daarvoor is het nu eenmaal onvermijdelijk aan politieke zijde in te zien over welke grootheden het gaat, enig inzicht te hebben in militaire strategie. Het is nu eenmaal de taak van regeerders om te weten waarom men eigenlijk kiest en wat men kiest.

Een paar kanttekeningen, die niet rechtstreeks tegen het betoog van de inleider ingaan! In sommige opzichten zal deze er wel mee instemmen. Ik wil waarschuwen tegen bepaalde opvattingen, die in Nederland dreigen te ontstaan of reeds bestaan, die toch heus wel eens onder de loep genomen mogen worden. Dat is in de eerste plaats de kwestie van het verband tussen proliferatie en een multilaterale nucleaire macht. Er wordt zo gauw gezegd, dat de proliferatie per se verkeerd is en tevens dat een multilaterale A-macht — ik laat helemaal in het midden welk soort van multilaterale macht — de proliferatie in de hand werkt, althans niet voorkomt en dientengevolge de Sovjet-Unie — terecht — bezwaren tegen een multilaterale macht heeft. Zonder thans zelf partij te kiezen meen ik, dat men noch ten aanzien van de gevaren van proliferatie, noch ten aanzien van de werkelijke redenen van de Sovjet-Unie om zich tegen een multilaterale A-macht te keren met grote zekerheid kan spreken.

Een merkwaardig punt, dat de inleider voorts heeft aangevoerd, is de „flexible response”. Frankrijk is er tegen, Duitsland is er eveneens tegen, maar Duitsland moet in deze wel meegaan met Amerika, omdat dit in de gehele Duitse politiek past. Nederland maakt zich geen zorgen, doet net alsof die „flexible response” zo voor de hand ligt. Het ligt voor ons evenmin voor de hand als voor Frankrijk en Duitsland, want het kan voor ons ook betekenen, dat we er al lang aan zijn gegaan, voordat de „response” komt.

De stellingen 2 tot en met 5 zijn geloof ik in het algemeen gezien juist. Maar ik vrees, dat de indruk zou kunnen ontstaan — ik meen, dat het niet de bedoeling van de inleider is — dat het niet nodig zou zijn om voorzorgen te nemen tegen de wijzen van oorlogvoeren, die in genoemde stellingen zijn vermeld. Ook met de in mijn ogen betrekkelijke kleine kans, dat het werkelijk tot een atoomoorlog zal komen, moet men toch voorzorgen nemen en die voorzorgen werken de geloofwaardigheid van de deterrent — ik weet wel, dat dat niet algemeen erkend wordt — wel degelijk in de hand.

Ik kom nog even terug op de eerste stelling, waarbij ik aanneem, dat de inleider er geen bezwaar tegen zal hebben om, waar hij spreekt over de gebundelde beschikbare economische, financiële en militaire krachten, er bij te vermelden, de geestelijke krachten. Hij zal daar des te minder bezwaar tegen hebben, nu hij juist bepleit, dat wij ons rekenschap dienen te geven van „la Guerre Moderne”.

Een jaar of negen geleden was het boekje van Mao Tse Tung „La Guerre Revolutionnaire” in Nederland niet te krijgen, zelfs niet in de communistische bibliotheek. Men moest het uit Frankrijk laten komen. Frankrijk heeft, zoals de inleider heeft gezegd, daaruit een zekere doctrine ontwikkeld. Ik geloof, dat het van uitermate groot belang is zich rekenschap te geven van de omstandigheden, die uit een „guerre revolutionnaire” kunnen voortvloeien. Ik

zeg dat niet speciaal voor Nederland. Er is bijna geen gelukkiger land om binnen afzienbare tijd een dergelijke wijze van oorlogvoeren niet te behoeven verwachten, maar wel voor het grotere geheel van de niet-communistische wereld. Een merkwaardige ontwikkeling, die men naar mijn idee in Nederland niet gadeslaat, is, dat de grote mogendheden zich hoe langer hoe meer richten op het beschikbaar hebben van strijdkrachten, waarmee ze kunnen optreden in elk oorlogsgeval, waar ook ter wereld. Het vastspijkeren van troepen in Duitsland levert gevaren op. De Fransen houden hun strijdkrachten voor de „forces intervention” achter, maar dat is iets wat de Amerikanen en de Engelsen eveneens doen. Ik geloof, dat dat verstandig is, want met dergelijke mobiele strijdkrachten kan men optreden naar gelang het geval zich aandient. Indien de inleider bepleit zich rekenschap te geven van die „Guerre Moderne”, behoeft dat niet te betekenen, dat een grote en zeer kostbare extra inspanning moet worden gedaan. Het is in de eerste plaats van betekenis, dat men zich moet ontdoen van dogmatische, reeds lang bekende opvattingen over bepaalde strijdkrachten, hoe die wel of niet moeten optreden, hoe die wel moeten uitgerust zijn, maar dat men naar een heel andere kant van de zaak moet kijken, waar men nog niet naar gekeken heeft.

Verder sluit ik mij geheel aan bij het betoog, dat door Generaal Calmeyer geleverd is. Daarbij hoort uiteraard een zekere territoriale verdediging, wil een tegenstander niet onmiddellijk ergens doorstoten, ergens komen uit de lucht en zodoende een ontwrichting van de operationele strijdkrachten veroorzaken. Het enige, dat ik aan dat betoog, dat op zichzelf voldoende duidelijk is, zou willen toevoegen is: wanneer men voor de territoriale verdediging strijdkrachten moet hebben, moet men ook één bevelvoering hebben, die erop berekend is om aan die strijdkrachten leiding te geven. Men kan dat niet overlaten aan verschillende lagere commandanten, maar er moet een hoger commando zijn. In Frankrijk heeft men dat voorzien en een zeer goede aansluiting bij de normale bestuurs- en administratieve indeling van het land gevonden.

De inleider:

Mijnheer de Voorzitter, ik heb hier eigenlijk weinig op te zeggen. Ik ben het volkomen eens met Generaal Mathon dat bij de verschillende krachten die moeten worden gebundeld om een juiste strategie te kunnen ontwerpen, de geestelijke krachten een zeer voorname plaats innemen. En in het bijzonder bij het tegengaan en bij het verwachten van wat de Fransen dus noemen „La Guerre Moderne”. We zullen aan die geestelijke krachten zeer zeker onze aandacht moeten blijven besteden.

Enige malen heb ik gezegd dat en ik meen dat het ook in mijn laatste stelling tot uiting komt, dat zelfs het zich richten, meer richten op deze moderne oorlogvoering toch inhoudt het handhaven van het huidige krachtsevenwicht. Het huidige krachtsevenwicht, dat houdt in de huidige militaire krachten die tegenover elkander staan, moet ongewijzigd blijven bestaan.

Dat grote mogendheden bepaalde troepen achter de hand houden, U kunt zeggen „in being”, om allerlei zaken waar ze zich voordoen het hoofd te kunnen bieden, is op zichzelf theoretisch volkomen juist. Alleen is het jammer dat ze in de eerste plaats worden onttrokken aan de schildstrijdkrachten, ook al omdat het tijd kost ze weer ter plaatse te krijgen. Want zelfs de grote oefening, geheel voorbereid „Big Lift” kostte niet alleen een week voordat

deze Amerikaanse divisie weer in Europa stond, maar kostte bovendien nog twee weken voordat deze mensen weer vertrouwd waren met het hun toegewezen materieel. M.a.w. door deze troepen te onttrekken om ze voor allerlei andere doeleinden te kunnen bestemmen, daarmee verzwakt men toch wel de grondstrijdkrachten in Europa op een weinig aanvaardbare wijze.

Ik ben het er volkomen mee eens dat ik niet heb gevraagd, zoals de vraagsteller ook zei, dat er nu ineens een geheel andere lijn zou moeten worden gevolgd, het enige dat ik stel is: dat ik meen dat die territoriale strijdkrachten, ik heb daarnet al gezegd, ten onrechte belangrijk zijn verminderd; dat het handhaven van deze strijdkrachten geen kostbare aangelegenheid is, zodat van een grote verhoogde krachtsinspanning op dit gebied nu niet bepaald behoefte te worden gesproken. Bovendien kan men dit soort strijdkrachten zeer eenvoudig bewapenen, want in deze „Guerre Moderne” heeft men in de eerste plaats mankracht nodig bewapend met geweren, pistolen en mortieren en verder niet. Ik meen dat dit ook in ons land nog wel zou zijn te verwezenlijken.

Mr. Kamerlingh Onnes:

Mijnheer de Voorzitter, ik zou graag even heel in het kort willen ingaan op de stellingen 3, 5 en 6, waarover reeds eerdere vragenstellers hebben gesproken. Ik ben erg blij dat daardoor de „Guerre Moderne” getrokken is in het vlak waarin ze mijns inziens pas betekenis krijgt, nl. die van de „global approach”, die van de mondiale aanpak. Eerst wanneer de NATO een dergelijke aanpak tot de hare zou maken, lijkt mij een werkelijke betekenis te kunnen worden gehecht aan de bestudering van de „Guerre moderne”-vraagstukken, immers deze vraagstukken spelen niet of nauwelijks in het huidige NATO-gebied, maar veeleer in de onderontwikkelde gebieden.

Toch wil ik een kanttekening plaatsen bij de gedachte om de NATO meer in globale richting te sturen. Deze pogingen zijn er nl. in de afgelopen jaren herhaaldelijk geweest, ook al hebben ze zich wellicht aan de publiciteit onttrokken. U zult begrijpen dat verschillende regeringen, die in het NATO-bondgenootschap zaten en die moeilijkheden hadden in hun overzeese gebiedsdelen, telkens opnieuw hebben geprobeerd de bondgenoten te interesseren voor deze „global approach”. Maar diegenen, die een zeker optimisme aan de dag leggen dat de NATO in deze richting zou kunnen worden omgebogen, moeten er helaas op worden gewezen dat een aantal belangrijke en toch in andere zin zeer constructieve bondgenoten voor een dergelijke ombuiging in geen dele zijn geporteerd. Ik denk hier aan de Scandinavische bondgenoten en in lichtere mate ook aan onze Canadese bondgenoot.

Mijnheer de Voorzitter, de stelling no. 3 waar ik graag met de inleider Generaal Couzy even nader op zou willen ingaan, heb ik gelezen en herlezen. Ik neem het eerste stuk bij de kop, daar staat: Een kernoorlog wordt hoe langer hoe onwaarschijnlijker. Ik geloof in de eerste plaats dat we hier toch moeten bedenken dat dit „*hic et nunc*” is. Het is ons nooit gegeven om in de toekomst te schouwen en ons een voorstelling te maken hoe een politieke constellatie zich zal kunnen ontwikkelen. Ik wil U een heel klein voorbeeld geven; vorig jaar, met een verlof in Saragossa, luisterde ik 's avonds naar mijn kleine portable radio, die ik altijd bij mij heb. Ik hoorde een flarde van een bericht, er waren spanningen in het Kremlin. Mijn tocht die verder in Spanje zuidwaarts zou gaan, heb ik onmiddellijk afgebroken en de dag heb ik verder

luisterend doorgebracht, totdat er enige zekerheid was dat de heer Chroetsjef vervangen was door het huidige duo van betrekkelijk vredelievende lieden. Ik kan U alleen dit zeggen, ik zou onmiddellijk naar Nederland zijn gekomen als ik de naam Malinovski zou hebben gehoord. Ik geef dit slechts als illustratie, wij weten zo weinig, er kan zo heel vlug iets veranderen, er kunnen spanningen ontstaan die we nu niet kunnen voorzien. Ook de thans enigszins gestabiliseerd schijnende verhouding Rusland—Amerika, met China als boze man op de achtergrond, kan mogelijk lang duren, het staat echter voor mij geenszins vast dat op een of ander tijdstip niet een nieuwe rapprochement tussen Rusland en China mogelijk is. Dan kunnen wederom gevaarlijke draaikolken in de internationale samenleving ontstaan; en dan wik en weeg ik voor mij zelf de zinsnede van de Generaal Couzy: Een kernoorlog wordt hoe langer hoe onwaarschijnlijker. Nogmaals niet als men dit ziet „hic et nunc” maar vooral als de inleider daaraan verbindt de vraagstelling in hoeverre de mensen zich op zulk een oorlog moeten blijven instellen en daar dan verder in zijn betoog de vraag aan koppelt van het al of niet verantwoord zijn van bepaalde uitgaven. En nu heeft één van de vraagstellers gepoogd de inleider uit de tent te lokken door een antwoord te krijgen op de vraag welke bezuinigingen Generaal Couzy wenselijk acht. En daarbij is een woord gevallen en dat woord luidt „kazemat”. Ik heb daarover nagedacht en ik kan mij voorstellen dat dit een tot het militaire beperkte betekenis heeft. Anderzijds vraag ik me toch af, als ik denk aan wat de geachte inleider heeft gezegd, of hij hier niet ergens toch denkt aan de uitgaven voor de civiele verdediging. Aan die 100 miljoen per jaar, of hij daarin niet zou willen snijden, of hij niet meent dat daar maar eens een beetje kalmaan moet worden gedaan en de zaak op een zacht pitje moet worden gezet.

En, Mijnheer de Voorzitter, dan slaat mij, wanneer ik dan weer denk aan dat eerste deel van de stelling de schrik om het hart, omdat voornamelijk op het gebied van de civiele verdediging in deze, naar mijn mening, toch nog steeds bijzonder dreigende wereldsituatie, er zeer belangrijke uitgaven zijn die een dieptewerking hebben. Uitgaven die steeds terugkeren en die pas na lange jaren resultaat zullen geven. Ik denk hier een ogenblik aan wat de Minister van Binnenlandse Zaken in zijn begroting heeft gezegd over de fall out bescherming van de Nederlandse bevolking, een zaak die jaren in beslag zal nemen en waarvoor regelmatig bedragen op de begroting zullen moeten worden gebracht. Het kan nooit zo zijn dat men zegt: dat doen we voorlopig maar eens niet en wanneer de situatie dreigend wordt, dan doen we dat in versneld tempo. Dit zijn zaken van zeer lange adem. Ik zou daarom erg graag nog een antwoord hebben op die kwestie van bepaalde uitgaven die achterwege zouden kunnen blijven.

De inleider:

Mijnheer de Voorzitter, ik geloof in de eerste plaats dat de heer Kamerlingh Onnes wel heeft vastgesteld dat het globale van de NAVO nog op allerlei punten grote moeilijkheden en bezwaren ondervindt, zodat die beslist niet door alle deelnemers aan het bondgenootschap wordt aanvaard. En het zal dus bijzonder moeilijk zijn dit beleid om te buigen om werkelijk te kunnen komen tot die „global approach”. Natuurlijk niemand kan in de toekomst schouwen, maar ik ben in de eerste plaats uitgegaan van de huidige omstandigheden, zoals ze zich nu voordoen en ik meen dat een ontwikkeling zich

in die zin ook wel zal kunnen voortzetten. Waarom is Rusland hoe langer hoe vredelievender geworden? Omdat het heel goed beseft, dat het op het ogenblik beschikt over allerlei zaken die het bij een oorlog in de waagschaal zal gaan stellen. Men weet van beide kanten, dat men elkaar kan vernietigen en ik meen dat hoe meer verworvenheden een land krijgt, hoe onwaarschijnlijker het gaat worden dat die dit in de waagschaal gaat stellen door een oorlog. Ditzelfde kan geloof ik op den duur, op de lange duur, wellicht worden verwacht van China. Maar dat in de naaste toekomst China en Rusland onmiddellijk weer in elkaars armen zullen vallen? Ik meen dat de laatste berichten wel op het tegendeel wijzen. Inderdaad zullen zich veranderingen kunnen voordoen, maar ik geloof dat wanneer de ontwikkeling van China verder voortschrijdt dat ook daar dan wel het besef zal ontwaken, dat men deze verworvenheden niet in de waagschaal zal kunnen stellen.

Dan ten aanzien van het belangrijkste dat de heer Kamerlingh Onnes op het tapijt heeft gebracht. Hij heeft gezegd „kazemat“ dat klinkt zo militair. Ja, ik heb dat woord gebruikt, hoewel men tegenwoordig nogal veel „bunker“ zegt, het ligt misschien makkelijker in het gehoor. Maar ik meen toch dat bij de civiele verdediging uitgaven, of eigenlijk werken worden ondernomen, die naar mijn idee niet meer strikt nodig zijn, aangezien deze kernoorlog hoe langer hoe onwaarschijnlijker wordt. Ik heb duidelijk gesteld, dat ik zou willen handhaven hetgeen tot nu is bereikt. Maar ik meen dat het dwaas is grote bedragen te gaan uitgeven om bepaalde onderkomen te gaan maken, die door een kleine groep zouden kunnen worden opgerold. Nu kan ik me gaan beschermen tegen een nucleaire oorlog door onder de grond te gaan zitten, maar ik heb daar maar een zeer betrekkelijke veiligheid, want wanneer die „Guerre moderne“, die toch zeker daarvan een onderdeel zal uitmaken, in de gelegenheid is om die bunker langs de grond op te rollen, dan ben ik misschien wel gedekt tegen een of andere nucleaire fall out, maar verder word ik dan toch op een heel andere manier uitgeschakeld. En ik zou er dus gaarne mijn krachten aan willen wijden deze zaken in de eerste plaats te kunnen voorkomen. Op de lange duur zou men de hele bevolking moeten gaan beschermen tegen een fall out, we zijn nu langzamerhand wel zover dat we erkennen niet de gehele bevolking te kunnen beschermen tegen een werkelijke nucleaire oorlog. Ik vraag mij zelfs af, of het op den duur mogelijk zou zijn de maatregelen die in de Memorie van Toelichting zijn aangekondigd zodanig tot uitvoering te brengen, dat inderdaad mensen op een gegeven moment, wanneer dit zich onverhoopt zal voordoen, zich toch daartegen in veiligheid zouden kunnen stellen wanneer ze niet in hun directe omgeving daartoe in staat zijn. En ik blijf dus nog altijd van mening, dat het voortgaan met het treffen van kostbare voorzieningen met het oog op een eventuele in een of andere vorm van overleven van een totale kernoorlog, toch wel uit de tijd is en dat het naar mijn idee geen zin meer heeft.

Luitenant Kolonel Heslinga:

Mijnheer de Voorzitter, het feit dat ik hier sta zou ik graag gezet willen hebben tegen de achtergrond van de bijzonder discutabele aard van dit onderwerp. Dat het dit is, kan ik geloof ik wel bewijzen met de enorme stapel artikelen die ik op mijn tafel heb liggen in verband met het schrijven van een bijdrage voor het Wetenschappelijk Jaarbericht over dit onderwerp. Ik zou mij dan ook in dit verband willen beperken tot een tweetal vragen over de stellingen 1 en 2.

Als ik de wereldliteratuur van de laatste jaren goed heb geanalyseerd, dacht ik te kunnen komen tot een essentie van alle definiëringen van het begrip strategie, die min of meer neerkomen op het gebruik — Generaal Beaufre spreekt zelfs van de kunst van het gebruik — van alle gebundelde machtsmiddelen: militaire, politieke, economische, geestelijke etc., gericht op het bereiken van een nationale doelstelling. Hieruit volgen mijns inziens meteen twee vragen. Generaal Couzy heeft in zijn eerste stelling nl. het woord „politiek” direct gekoppeld aan het „gebruik”. Generaal Couzy — daar ben ik van overtuigd — is ook bekend met deze literatuur en ik moet dus aannemen dat dit bewust gebeurd is. Ik zou dus gaarne de inleider willen vragen om de betekenis van het begrip „politiek gebruik” nog iets nader te willen verklaren.

Het tweede punt lijkt mij bijzonder moeilijk. Al deze definiëringen gaan uit van een nationale doelstelling. Een nationale doelstelling, die van nature gebonden moet zijn aan het nationaal belang. Nu worden de nationale belangen van de landen in het bondgenootschap van de NATO in het algemeen bepaald door een groot aantal factoren; misschien mag ik U als zodanig noemen de geografische ligging, de verantwoordelijkheid in het wereldgebeuren, de geestesgesteldheid. Misschien zijn er nog wel meer te bedenken. Dit zou betekenen dat deze nationale belangen beslist uiteen gaan lopen en dat ook omgekeerd de nationale doelstellingen bepaald niet in overeenstemming zijn te brengen. De vraag rijst thans, wanneer wij in bondgenootschappelijk verband gaan optreden, in hoeverre het realistisch is te verwachten, dat we kunnen komen tot een bondgenootschappelijke strategie?

Nu heeft Generaal Couzy in zijn tweede stelling het woord „strategische conceptie” gebruikt. Wellicht is dit al een aanduiding van een zekere twijfel aan het bestaan van een werkelijke strategie in een bondgenootschap, die — in deze gedachtengong verder gaand — uiteindelijk niet veel meer kan zijn dan een soort compromis van de meest bij elkaar liggende nationale belangen. Misschien zou de Generaal Couzy hierop zijn zienswijze eens willen geven? Ik dank U zeer.

De inleider:

Mijnheer de Voorzitter, de strategie, zoals ik heb gesteld, is inderdaad het gebruik, het gebundeld gebruik van alle beschikbare krachten. Of eigenlijk bundelen van al deze beschikbare krachten om de politieke doelstelling die men stelt te kunnen bereiken. Ik heb in de eerste plaats gesteld dat, en ik ben er ook mee begonnen, dat voor een staat deze strategie, de gebundelde krachten, worden gebezigd tot het bereiken van de bepaalde politieke doelstellingen van die staat. Maar wanneer men een bondgenootschap maakt, dan zal men toch ook tot overeenstemming moeten komen over het gebruik van de in dat bondgenootschap schuilende krachten. En ik meen en ik geloof dat ik dat juist heb gesteld, dat daarin de grote zwakte van het bondgenootschap is gelegen. U heeft terecht gesteld dat al deze naties, die te zamen het bondgenootschap uitmaken, verschillende nationale belangen hebben, die zeer uiteenlopen. Deze belangen zijn niet onder een noemer te brengen en juist daardoor is dit bondgenootschap politiek ook zo zwak en kan het niet komen tot een werkelijke strategische conceptie. Ik heb gezegd dat om te komen tot een strategische conceptie en deze ook te kunnen gaan gebruiken,

men over de hoofdzaken van de te volgen politiek het eens moet wezen. Wanneer dat niet het geval is, zoals tegenwoordig en vooral vandaag in de NAVO blijkt, dan kan men ook niet tot een gemeenschappelijke strategische conceptie geraken. Want men moet het er over eens zijn, hoe men deze gebundelde krachten wenst te gebruiken tot, en daarvoor is de NAVO opgericht, het handhaven van de onafhankelijkheid van de westelijke wereld. Doet men dat niet, laat men zijn eigen belangen prevaleren, dan komt men niet tot dit gemeenschappelijk besluit en dat is nu net de grote moeilijkheid waarvoor wij staan. En ik geloof dat de grote zwakte van het bondgenootschap daarin is gelegen, de militaire opbouw is veel verder gevorderd dan in welk bondgenootschap ook, dat er geen politiek orgaan is, dat de politieke richtlijnen kan geven, waar ieder van de bondgenoten zich aan zou moeten houden en welke dan de grondslag zullen kunnen gaan vormen tot een gezamenlijke strategie.

Majoor der Mariniers Huisman

Mijnheer de Voorzitter, ik zou graag een paar aantekeningen ten aanzien van het onderwerp van de stellingen 5 en 6 „de moderne oorlogvoering” geven.

De Chinese leider Mao Tse Tung heeft in zijn brochures eens gezegd dat de oorlogvoering afhankelijk is van zes factoren: het wapensysteem, de bevoorrading en mankracht als concrete factoren, als abstracte factoren: tijd, ruimte en moreel, of anders gezegd „gevechtsbereidheid”.

Dan wilde ik graag eerst ingaan op het wapensysteem. De inleider heeft genoemd, dat de bestrijding van de contra-bestuurlijken door regeringsgetrouwen (en in het kader van de NATO door NATO-strijdkrachten) kan worden uitgevochten met het pistool, de karabijn en het geweer. Ik geloof daar niet zo zeer in. Ik geloof wel dat vuuroverwicht, een beter wapensysteem, alleen maar opgeld doet. Mao Tse Tung zegt nl. ook dat de revolutionairen ten alle tijde ten aanzien van het wapensysteem de minderen zullen zijn ten opzichte van de bestuurlijken, evenals dit toepasselijk is voor de concrete factor bevoorrading.

Verder zegt hij met betrekking tot mankracht, tijd, ruimte en moreel, dat de contra-bestuurlijken hierin altijd in het voordeel zijn ten opzichte (en als we dit even in het kader van de NATO willen zien) van Westelijke strijdmachten. Ik vermeen derhalve dat in de sfeer van de moderne oorlog de Westelijke mogelijkheden er juist zouden toe moeten overgaan zoveel mogelijk ervaren mankracht op te brengen; dat zou misschien een langere diensttijd betekenen; dat is misschien geen politiek haalbare trek maar naar mijn gevoel een mogelijke oplossing; verder zou men in de opleidingen meer aandacht aan de moreelsvorming en de bijzondere strijdwijze kunnen besteden.

Het is in dit bestek echter zo jammer, dat de bij uitstek geschikte troepen die over een dergelijk moreel, gevechtsbereidheid en enige ervaring, althans in Nederland, beschikken met name de elite korpsen van het Wapen der Marechaussee en het korps Commandatroepen in lokale conflicten en last but not least het Korps Mariniers in haar optreden waar ook ter wereld, in hun expansie worden beperkt.

De inleider:

Mijnheer de Voorzitter, de heer Huisman heeft gesteld dat voor de be-

strijding van dit subversieve optreden mankracht noodzakelijk is. En nu is het zo, dat de moderne organisatie van de strijdkrachten, en dan beperk ik me dan tot de landstrijdkrachten, maar U kunt ook de luchtstrijdkrachten erin betrekken, dat deze hoe langer hoe minder mankracht gaan vertonen juist door hun mechanisatie. De mankracht van moderne onderdelen, al hebben ze een grote vuurkracht, is daardoor te gering om deze subversieve elementen behoorlijk te kunnen bestrijden. Want men heeft een groot overwicht nodig aan mankracht om inderdaad deze lieden te kunnen uitschakelen. Ik zou daarvoor willen verwijzen naar de lezing van de Majoor Dijkstra en Numan die dit uitvoerig hebben uiteengezet in de lezing over: Het optreden van guerilla's en het bestrijden daarvan. En ik geloof, met alle waardering voor de korpsen die de heer Huisman zo juist heeft opgenoemd, een waardering die ik zeker kan delen, mij toch te moeten afvragen of deze korpsen nu wel een speciale training hebben ondergaan om juist in een dergelijke oorlog te kunnen optreden. We zien precies hetzelfde eigenlijk gebeuren in Vietnam, waar de Amerikanen optreden met moderne Mariniers-divisiën, maar hun strijdkrachten toch telkens hebben moeten opvoeren om die bepaalde mankracht te kunnen krijgen, ze zelfs al hebben gebracht, als ik het goed weet, op 140 duizend man, wat nog te gering wordt geacht om met succes dit gehele geval de kop te kunnen indrukken. Een bewijs te meer hoe noodzakelijk het is, dat deze mankracht er is. Aangezien van een verlenging van diensttijd natuurlijk niet kan worden gesproken, dat is iets wat onbereikbaar is op het ogenblik in praktisch alle NAVO-landen, meen ik dat die mankracht dus zal moeten voortkomen uit het opnieuw tot leven brengen van territoriale eenheden, die op dit soort oorlogvoering zullen moeten worden voorbereid. Het is bovendien gebleken dat men het met al deze moderne middelen niet haalt. Men heeft o.m. gezegd, inzetten van de luchtmacht. Dat lijkt heel aardig, want de luchtmacht zou bepaalde groepen kunnen insluiten, in bepaalde gebieden, overdag misschien, maar 's nachts? Het gevolg is, dat het een geheel andere strijdwijze is, dan waar de moderne organisatie en de moderne opleiding op is gegrond. We zullen die andere kant ernstig onder de ogen moeten zien en ik meen dat dit nog altijd mogelijk is door het weer doen herleven van de territoriale eenheden die daarvoor speciaal worden opgeleid en natuurlijk een zaak van geestelijke weerbaarheid, want de mensen die wij inzetten in deze op zichzelf moeizame en taaie strijd, zullen over een grote geestelijke weerbaarheid moeten beschikken.

Luitenant Kolonel Overakker:

Mijnheer de Voorzitter, ik zou de Generaal het volgende willen vragen: Een van de belangrijkste argumenten ten bewijze van ik meen Uw tweede en derde stelling was, dat het tactisch gebruik van kernwapens automatisch tot een totale oorlog zal leiden. Maar is het nu helemaal niet denkbaar dat de eveneens genoemde onaanvaardbaarheid van deze totale oorlog zal leiden tot een zeker evenwicht tussen middel en doel n.l. een beperkte nucleaire oorlog? Ik meen een zekere paradox ontdekt te hebben tussen de wens om deze totale oorlog te voorkomen enerzijds en het zonder meer en voetstoots aannemen van een automatisme in de escalatie anderzijds.

De inleider:

Mijnheer de Voorzitter, in de eerste plaats meen ik dat de „flexible

response" van de Amerikanen zijn oorsprong juist vindt in deze vrees voor escalatie. Omdat men dus het gebruik van nucleaire middelen zoveel mogelijk in de tijd wenst te verschuiven, in de hoop het gebruik daarmee niet te hoeven toepassen en daarmee ook de escalatie te kunnen voorkomen. Want zoals ik heb gezegd wanneer men deze middelen voor tactische ondersteuning gaat gebruiken, dan is deze ondersteuning toch zodanig, dat zij op het gevechtsveld voor de eigen troepen op dergelijke afstanden zal geschieden, afstanden die veel en veel verder reiken dan de huidige artillerie, die zelfs vergeleken kunnen worden met een interdictie door de luchtmacht. Het is dan niet de man die overgaat tot het gebruik van deze wapens, die uitmaakt of dit tactisch is en niet strategisch, maar het is de tegenstander die op een gegeven moment zegt: in dit geval is het strategisch gebruikt en ben ik dus gerechtigd ook tot dat strategisch gebruik over te gaan. Dat is dus de grote vrees, dat daaruit die escalatie zal voortvloeien. En ik meen nog altijd dat het beter is niet te kibbelen over medezeggenschap, maar te zeggen: zodra er werkelijk een belangrijke dreiging is en het conflict enige omvang gaat aannemen, dan moet ik deze nucleaire tactische middelen gebruiken en ik zal ze gebruiken. Ik noemde Generaal Norstadt, die bij de crisis om Berlijn zei: „U helpt mij heel goed, wanneer U nogeens duidelijk dit stelt, want mijnheer Chroetsjef moet goed weten „That we have the atomics and we will use them". Deze bedreiging houdt meer waarschuwing in en voorkomt eerder dat de tegenstander tot gewapend handelen zal overgaan dan het kibbelen over wanneer het mag worden gebruikt en wie de beslissing zou moeten nemen.

De Voorzitter:

Ik dank U zeer. Ik ben nu aan het einde van de sprekerslijst gekomen. Mag ik vragen of er onder de aanwezigen nog iemand is, die tot dusverre niet het woord heeft gevraagd en toch iets te berde wil brengen? Niemand!

Dan heeft Generaal Mathon gevraagd of hij nog een korte opmerking mag maken naar aanleiding van Uw replieken. Heeft U er bezwaar tegen, Generaal?

Het woord is aan Generaal Mathon.

Generaal Mathon:

In de discussie is voor mij een novum ontstaan. Toen ik na het antwoord van Generaal Couzy aan Admiraal Bos gerustgesteld was door de beperkingen, die hij zich voorstelde ten aanzien van de maatregelen ter verhoging van de kansen van het overleven van een nucleaire oorlog en zich beriep op zijn laatste stelling, waarin hij zei: met het handhaven van het huidige krachts-evenwicht, had hij inderdaad even dat voorbeeld aangehaald van die „bunker". Maar met de heer Onnes dacht ik nog, dat die bunker een of andere militaire bunker zou zijn ten aanzien waarvan ik me bepaalbaar zou willen onthouden. Bij het antwoord, dat de heer Onnes kreeg is er echter iets anders te voorschijn gekomen en is Admiraal Bos eigenlijk pas beantwoord.

Mijnheer de Voorzitter, speciaal U zult kunnen begrijpen, dat ik niet door te zwijgen de indruk wil wekken, dat ik daarmee zou kunnen instemmen. Ik geloof, dat het probleem dat daarbij is aangeraakt, ik twijfel nog of Generaal Couzy zijn gedachten tot het uiterste zou willen doorvoeren, maakt het toch noodzakelijk om de onderlinge afhankelijkheid van de verschillende verdedigingsmogelijkheden nog eens goed onder de ogen te nemen. Als Generaal

Couzy zegt: ik voel niet zoveel voor uitgebreide voorzorgsmaatregelen voor de bevolking, dan zegt hij tegelijkertijd: ik voel ook niet veel voor een handhaving van het bestuur van die bevolking. Beide gaan immers samen, als men geen bevolking meer heeft dan heeft men geen bestuur meer nodig. Maar als men geen bestuur meer heeft dan heeft men eigenlijk ook geen bevolking meer, want dan is er alleen maar een horde mensen, die op een gegeven ogenblik waarschijnlijk wel zal omkomen. Maar ik ga een stap verder. Als men meent, dat er strijdkrachten nodig zijn en als men meent dat die ergens, waar ook, moeten vechten, dan moet men een land hebben dat die strijdkrachten in stand kan houden. En men moet in de tegenwoordige tijd niet alleen een land hebben, maar men moet een veel grotere uitgestrektheid hebben van waaruit die strijdkrachten kunnen worden in stand gehouden in de meest ruime zin van het woord. Bovendien moet men achter die strijdkrachten een volk hebben, dat bereid is zich inspanningen te getroosten die nodig zijn om ontberingen te lijden, die nu eenmaal onvermijdelijk aan een oorlog verbonden zijn. Is die bevolking er niet, dan is die strijdkracht er ook niet, want dan zakt de zaak in elkaar.

Het is een uiting van een zeker separatistisch geestelijk geïsoleerd denken — ik zeg niet dat Generaal Couzy zo denkt, integendeel hij heeft in zijn inleiding blijk gegeven juist niet zo te denken — maar het is een uiting van een dergelijke wijze van denken, indien men het één van het ander losmaakt.

Maar ik geloof ook niet, dat Generaal Couzy het zo bedoeld heeft. Mijn interventie is te danken aan één uitdrukking, waar ik straks op terug kom. Doch eerst nog even over de aard van het Nederlandse beleid.

In stelling 6 is handhaving van de status quo op dit gebied aangegeven. Er worden reeds geruime tijd in dit opzicht allerlei maatregelen genomen, zowel wat schuilplaatsen betreft als wat betreft de bescherming van het bestuur. Het is niet anders dan een voortzetting van het huidige beleid en bij die voortzetting zal men een zekere verhouding in acht moeten nemen met de mogelijkheden, met de middelen enz., zoals men dat op elk gebied moet doen.

Maar nu het woord, waar ik toch wel ernstig bezwaar tegen heb. Ik ben bereid om de filosofische inslag van Generaal Couzy kennende, het in de geestelijke sfeer van een zekere filosofie te willen opvatten, wanneer hij zegt, de kans op een nucleaire oorlog is uit de tijd.

Ja, ik ben bereid om in een theoretisch denkend gezelschap te zeggen: ach, de ontwikkeling is zo, dat die nucleaire wapens wel niet gebruikt zullen worden en in de toekomst is dat uit de tijd. Dan ga ik liever nog een stap verder en zeg: eigenlijk is de hele oorlog uit de tijd. Ik geloof dat ook en ik deel het optimisme van Generaal Couzy om te zeggen, ik geloof helemaal niet, dat er zo gauw een oorlog komt. Maar wanneer men zo iets zegt gaat — en dat is gebeurd — juist ten aanzien van een concreet punt, dat zeer binnenkort aan de orde komt, nl. in de Memorie van Toelichting van de Minister van Binnenlandse Zaken, dan zegt men naar mijn idee toch wel iets te veel. Want dan zou men eigenlijk zeggen, de gevaren waartegen die middelen gebruikt moeten worden die zijn helemaal niet aan de orde. Ik vind dat bovendien een ontkenning van de problematiek, waarvoor men op dit gebied internationaal gesteld wordt. Alle landen worstelen met het probleem van beschermingsmaatregelen. Sommige landen zijn daar een heel eind mee gevorderd en merkwaardigerwijze juist de neutrale landen, Zwitserland en

Zweden. Zwitserland streeft de bescherming na van nagenoeg de gehele bevolking, behalve van de vreemde arbeiders, die moeten maar verdwijnen en van de krijgsmacht, die moet natuurlijk niet verdwijnen, maar wat of daarmee gebeurt wordt niet gezegd. Zweden doet hetzelfde. De andere landen zijn nu toch ook aan het trachten om tot reële oplossing te komen. Wanneer men hier Minister McNamara zou volgen en evenals hij zou zeggen afweermaatregelen tegenover gevaar uit de lucht hebben geen zin, indien men geen schuilplaatsen maakt dan zou men naar mijn idee in Nederland aan het kortste eind trekken. De kans zou bestaan, dat men zou redeneren, dat is gemakkelijk: geen schuilplaatsen, maar dan ook geen afweermaatregelen, dat doen we dan ook maar niet.

Ik geloof dat wij in Nederland in precies dezelfde omstandigheden zijn, waar men in verschillende landen in verkeert nl. dat we niet kunnen nalaten om op dit gebied een zekere voortgang te doen plaatsvinden van hetgeen wat we eigenlijk al reeds geruime tijd zijn begonnen. Indien men een voortgang wil maken, dan moet men een ordelijke voortgang maken, moet men gaan inventariseren van wat er is en van wat er gebeuren kan en dan moet men tot een zekere planning op lange termijn komen. Indien men die zaken ter hand neemt, is dat er nu eenmaal onvermijdelijk mee verbonden.

Indien Generaal Couzy zijn woorden zou handhaven, dat die maatregelen tegenover de nucleaire oorlog uit de tijd moeten worden geacht, dan kan ik niet nalaten om daar bezwaar tegen te maken, zoals niemand anders van mij zou hebben verwacht.

De inleider:

Mijnheer de Voorzitter, het is wel zo dat Generaal Mathon theoretisch volkomen gelijk heeft. Een krijgsmacht moet een bevolking achter zich hebben die die krijgsmacht kan blijven voeden, ik bedoel daarmee in alle zin, voeden zowel met mensen als met materieel enz. Maar voor mij rijst dan toch wel weer de vraag of op een gegeven moment de maatregelen die we nemen in verhouding staan tot het gevaar dat ons bedreigt. Ik heb niet gevraagd om vergroting van de strijdkrachten noch om vergroting van de beschermende maatregelen, dat heb ik vele malen vanavond gesteld. Wij kunnen zonder handhaving van dat evenwicht niet een andere lijn erbij gaan volgen, dus dat is die lijn die voert naar de „La Guerre Moderne”. M.a.w. het handhaven van de strijdkrachten houdt natuurlijk ook in het handhaven van de civiele verdediging zoals we die tot nu hebben opgebouwd. Maar ik vraag me aan de andere kant af, of een verdere grote uitbouw daarvan, die evenmin geschiedt voor de strijdkrachten, op dezelfde schaal moet blijven voortgaan. Dat is eigenlijk mijn stelling. Ik vraag me af, of we in dezelfde lijn moeten doorgaan met, terwijl ik dus geen versterking vraag van de strijdkrachten, een verhoging van een bescherming tegen een eventuele nucleaire oorlog, die hoe langer hoe onwaarschijnlijker wordt.

De Voorzitter:

Excellentie, Mijne Heren, het is gebruik bij onze vereniging, dat de voorzitter het laatste woord heeft. Ik ben geen ogenblik van plan geweest van dit voorrecht afstand te doen, nu ik voor het eerst in een van Uw vergaderingen als voorzitter mag fungeren, maar ik heb wel overwogen de weldaad te reciproceren, die de Generaal Couzy mij bewezen heeft, toen ik een kleine

twee jaar geleden voor onze vereniging mocht spreken over de civiele verdediging en haar grenzen, door zijn meest kritische opmerkingen tijdens de discussie te maken, zodat de Generaal gelegenheid zou hebben op mijn kritische opmerkingen te reageren. Ik heb deze mogelijkheid opengelaten tot het laatste ogenblik, maar gezien het verloop van de discussies heb ik gemeend mijn opmerkingen op te moeten zouten tot mijn slotwoord.

En dan wil ik in de eerste plaats de Generaal dank brengen voor zijn voortreffelijk, glashelder en zo nu en dan keihard betoog, dat hoe men ook moge staan tegenover de conclusies waartoe hij komt, in elk geval beschouwd moet worden als een sieraad in de lange reeks van voordrachten, die voor deze vereniging in haar eerste 100 jaar zijn gehouden. De Generaal heeft zoals wij van hem gewend zijn zijn mening gegeven, recht op de man af, zonder er om heen te praten, moedig zijn conclusies trekkend en ik ben ervan overtuigd, dat hij zijn toehoorders van vanavond en zijn lezers straks als deze voordracht is gepubliceerd op indringende wijze aan het denken zal zetten.

Hij heeft ons zijn politiek credo gegeven in zijn eerste stelling en in de uitgesproken tekst uitmondend in de met instemming aangehaalde bekende uitspraak van Clemenceau. Ik geloof, dat het goed is, dat dit door een man van het gezag van de Generaal nog eens is gedaan. Niet omdat ik bij mijn vele contacten sinds 1945 tot het hoogste niveau met Generale Staf, Luchtmacht Staf en Marine Staf ooit iets van een afwijkende mening heb gemerkt. Integendeel, herhaaldelijk zijn mij van die zijde de voorbeelden en de argumenten aangevoerd om aan te tonen hoe onjuist de mentaliteit was, die bij voorbeeld nog aan onze oorlogswet van 1899 ten grondslag lag. Il faut juger les actes après leur date, en ik wil nu niets zeggen tegen wat 70 jaar geleden is uitgebreed, maar ik ben in de lagere militaire regionen en aan de periferie, ook aan de burgerlijke periferie, nog wel eens gestuit op de opvatting, dat we het moeilijke werk maar aan de militairen moesten overlaten, een opvatting, die we tegenwoordig als volstrekt obsoleet moeten beschouwen.

Nog even een kanttekening bij de eerste stelling in aansluiting aan de opmerking van de Generaal Mathon over de geestelijke waarden. Ik geloof, dat bij de gebundelde beschikbare economische, financiële en militaire krachten ook het incasseringsvermogen en het vermogen tot stand houden van de bevolking zouden moeten worden vermeld.

De Generaal heeft in het eerste deel van zijn inleiding ook gesproken over een reeks van voorbeelden van machtsconcentratie in één hand, waarbij hij noemde Karel de Stoute, Philips II, Karel XII, enz.

Ik zou daar graag aan toegevoegd zien Lodewijk XIV; niet uit een perfectionistisch streven naar volledigheid, die natuurlijk nooit te bereiken is, maar omdat ik de laatste maanden gelegenheid heb kunnen vinden nog eens te herlezen Churchill's sterkste werk, nl. *The Life of Marlborough*, dat niet alleen in puur militair opzicht machtig interessant is, maar dat zo bijzonder duidelijk doet uitkomen, welke kansen gemist kunnen worden, welke onmetelijke gevaren gelopen kunnen worden, wanneer in een bondgenootschappelijke oorlog tegen een systeem met ongedeelde zeggenschap over de krijgsmacht the political masters door gebrek aan eensgezindheid de militaire leiding steeds weer opnieuw voor onoverkomelijke moeilijkheden plaatsen.

Vervolgens heeft de Generaal zijn kritisch-historische beschouwing over de NAVO gegeven, waarvan mij van zeer deskundige zijde verzekerd werd, dat er geen speld tussen te krijgen is.

En dan komt de Generaal tot zijn toekomstvisie. Zijn betoog heeft daar een zwakke stee, waarop ik de aandacht vestig zonder er grote betekenis aan toe te kennen, ook omdat de Generaal Couzy zich bij het debat wat nader heeft verklaard. Hij spreekt 2 x over wat de Russen zeggen („oorlog kan niet leiden tot de oplossing van vraagstukken en geschillen“, „De Sovjet-Unie wil de vrede en dus dienen oorlogen te worden uitgebannen“). Ik begrijp, dat deze aanhalingen voortvloeien uit de behoefte om kort te blijven. Maar het is n.m.m. duidelijk, dat niet interessant, niet relevant is, wat de Russen zeggen, maar dat alleen maar relevant is wat zij willen, wat zij moeten willen, omdat zij niet anders kunnen en dan kunnen wij niet voorbijgaan aan het Russisch-Chinese conflict, dat zo duidelijk bepaald schijnt door de anderssoortige moeilijkheden, waarvoor beide landen zich geplaatst zien. China met zijn bevolkingsexplosie en de daaruit voortvloeiende noodzaak te streven op de meest rigoureuze wijze op radicaal marxistische grondslag de zaak in de hand te houden. Rusland daarentegen gedwongen door de voortschrijdende contacten met het Westen en door de drang van de massa te streven naar liberalisatie. Onder deze omstandigheden lijkt een oorlog tussen Rusland en het Westen niet waarschijnlijk, niet conventioneel, niet nucleair en zelfs niet op basis van la guerre moderne.

Nu, op dit ogenblik, of zo U wilt in dit tijdsgewricht mits van beperkte duur. Maar wat zegt dit? Morgen of overmorgen zou het ten gevolge van de proliferatie, die voorkomen zou moeten worden, maar die, zoals het zich nu laat aanzien, waarschijnlijk niet voorkomen kan worden, mis kunnen lopen. Morgen of overmorgen kan de Rus anders gaan denken. Morgen of overmorgen kunnen Rusland en China tot het inzicht komen, dat zij beter met elkaar kunnen optrekken dan tegenover elkaar te staan en dan lijkt een verheviging van een koude oorlog niet onwaarschijnlijk. Dan zou het Westen onder druk gezet kunnen worden en ook zouden vergissingen of miscalculaties kunnen worden begaan, die tot een beginnend nucleair conflict zouden kunnen leiden, dat misschien escaleert naar de totale nucleaire oorlog, dat misschien ook wordt afgestopt als men zich realiseert, dat slechts gekozen kan worden tussen beëindiging van het conflict of collectieve zelfmoord. In die tussentijd zijn er nucleaire explosies geweest en is er fallout en moeten de bevolking en de strijdkrachten daartegen beschermd zijn. In aansluiting aan de discussie van vanavond zou ik hieraan nog 3 woorden willen toevoegen zonder deze nu verder uit te werken: *Wat mogelijk is*.

Wanneer de Generaal dure maatregelen met het oog op de survival verwerpt, omdat hij een nucleaire oorlog *nu* niet waarschijnlijk acht, dan verliest hij m.i. uit het oog, waarop de heer Onnes terecht gewezen heeft, dat deze survival-maatregelen niet uit de grond kunnen worden gestampt, maar slechts in een lange reeks van jaren kunnen worden gerealiseerd. Ik kan mij niet best voorstellen, dat de politieke leiders van de NAVO-landen zich ten oorlog blijven rusten om de oorlog te voorkomen, zonder iets te doen voor het geval de zaak uit de hand zou lopen. Ik zie in elk geval in de NAVO-landen nog geen tekenen, die hierop wijzen. Ik kan mij voorstellen dat men, als men de onwaarschijnlijkheid van een nucleair conflict nu aanvaardt, tijdelijk het accent verlegt, dat men vooral ten aanzien van de civiele verdediging tijdelijk terugvalt op een kernorganisatie, die in staat is in korte tijd, laat ik zeggen een maand of zes weken, weer uit te groeien tot wat in geval van oorlog nodig zou zijn. Ik ben geneigd te aanvaarden wat de Generaal gezegd

heeft over de onmogelijkheid van een conventionele oorlog in West-Europa en van de geringe waarschijnlijkheid van een nucleaire oorlog op de korte afstand en het lijkt mij aanvaardbaar tijdelijk achterwege te laten wat op de korte afstand weer volledig kan worden ingehaald. Op die basis lijkt het mij ook mogelijk de openbare mening mee te krijgen en het moreel van al degenen, die zich nu op de algemene verdediging moeten voorbereiden, hoog te houden.

Wat er van dit moreel moet overblijven, wanneer men overtuigd raakt dat er toch geen oorlog komt, is mij niet duidelijk. Verdediging, oorlogvoering is niet een kwestie van techniek. De gehele krijgsgeschiedenis, de hele geschiedenis van de mensheid wijst duidelijk uit, dat het vooral op het moreel aankomt. En het zou wel zeer verontrustend zijn, indien in het Westen de verdediging zou zijn toevertrouwd aan lieden, grown stale in garrison, die niet meer in staat zijn zich voor te stellen wat van hen wordt verwacht wanneer de nood aan de man komt. Misschien heeft de Generaal juist met het oog op dat moreel gewezen op voorbereidingen ten aanzien van de guerre moderne. Voor Nederland of voor de NAVO-wereld? Het is de tragiek van Nederlandse denkers op defensiegebied, dat zij een neiging hebben mondiaal te gaan denken. Mondiaal is instelling op de guerre moderne m.i. wel te verdedigen. Maar met de benen op de Nederlandse grond blijvend, zie ik nog niet, dat in ons land hier een militaire prioriteit ligt. Wanneer het in de gebieden door de Generaal genoemd tot een guerre moderne zou komen, waarin ik wel bereid ben hem te volgen, plus in de gebieden buiten de NAVO-landen, waarop de Generaal Calmeyer heeft gewezen, dan zie ik nog niet, dat juist in het licht van de voortreffelijke voordracht van de Majoor Dijkstra en Numan, die de Generaal terecht met zoveel instemming heeft aangehaald, een guerre moderne in Nederland mogelijk zou zijn en dat dus in verband met de prioriteiten, die gekozen zouden moeten worden, voor de hand zou liggen of logisch zou zijn de Nederlandse strijdkrachten op de guerre moderne te gaan instellen.

Subversieve acties, sabotage-activiteiten bij ons, wanneer het in Zuid-Italië, Griekenland en Turkije mis gaat, zijn afwendbaar zolang wij een krachtig bestuur hebben en de bereidheid bij de eerste tekenen rigoreus tegen dergelijke acties op te treden.

Mijne Heren, het is niet de bedoeling, dat wij het vanavond eens worden. De uitermate belangrijke lezing van de Generaal Couzy is een bijdrage tot de gedachtenvorming in ons land en misschien ook daar buiten. Wij zullen moeten afwachten tot welke conclusies deze gedachtenvorming zal leiden. Maar ik ben ervan overtuigd, dat ik namens U allen mag spreken, wanneer ik de Generaal Couzy ten hartelijkste dank zeg voor zijn magistrale betoog, dat, ik herhaal het, niet zal kunnen nalaten vele geesten wakker te schudden.

Mag ik dan alle aanwezigen dank brengen voor hun bereidheid hier vanavond te komen. Mag ik speciaal dank brengen aan diegenen die aan de discussie hebben willen deelnemen, wat tot een verlevendiging van de avond en ook tot een betere gedachtenvorming heeft kunnen leiden.

Mag ik degenen die aan de discussie hebben deelgenomen verzoeken om, zodra de uitgewerkte tekst U bereikt, deze ten spoedigste terug te zenden opdat de lezing van deze avond zo spoedig mogelijk kan worden gepubliceerd.

En mag ik ten slotte, Excellentie, U hartelijk dank zeggen dat U, ondanks Uw overstelpend drukke werkzaamheden, bereid bent geweest deze gehele avond in ons midden te zijn. Ik dank U allen zeer. (applaus).

STELLINGEN

1. Strategie is het politiek gebruik van de gebundelde beschikbare economische, financiële en militaire krachten van een land of een groep van landen met het oogmerk politiek gestelde doelen te bereiken.
2. De NAVO bezit geen strategische conceptie aangezien tussen de bondgenoten geen overeenstemming bestaat over de te volgen politiek, terwijl onvoldoende rekening wordt gehouden met de op het ogenblik beschikbare middelen.
3. Een kernoorlog wordt hoe langer hoe onwaarschijnlijker, zodat zich de vraag voordoet in hoeverre men zich op zulk een oorlog moet blijven instellen.
4. In Europa kan geen conventionele oorlog worden gevoerd.
5. Op de moderne oorlog is de NAVO niet voorbereid.
6. Met handhaving van het huidige krachtsevenwicht dienen maatregelen te worden genomen om de moderne oorlog te voorkomen en, zo dit niet geheel zou slagen, die oorlog krachtig te kunnen voeren.

BESTUUR

Het Bestuur van de Koninklijke Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap is thans als volgt samengesteld:

J. H. Couzy, Lt.-Gen. der Art. b.d., Lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, Voorzitter; **Mr. F. R. Mijnlief**, Dir.-Gen. voor Openbare Orde en Veiligheid, Ondervoorzitter; **J. van Dapperen**, Commandeur; **H. Dieters**, Lt.-Kol. KLu, waarn. redacteur Orgaan en W.J.; **A. C. Lamers**, Maj. der Mariniers; **B. H. Slager**, Generaal-Majoor, Plvv. Chef van de Luchtmachtstaf; **W. F. ten Boske**, Lt.-Kol. Inf., Secretaris-Penningmeester, Sleedoornstraat 3, 's-Gravenhage, telefoon 322478.

NIEUWE LEDEN

's-Gravenhage: **A. T. M. Oonincx**, Maj. KLu; **C. H. Heerens**, Maj. TD; **A. H. H. Geraets**, Kapt. Inf.; **C. F. Cohen**, Kapt. Art; **J. P. Jongasma**, Kapt. Gn; **C. Brouwer**, Kapt. Gn; **A. P. Thyssen**, Lt. Kon. GS; **J. L. Bergkamp**, Maj. Inf; **K. Hildebrand**, Oberstleutn. i.G. W.-Duitse Bondsrep.
Abcoude: **A. C. H. M. de Kok**, Tlt Marns;
Bennebroek: **J. Roos**, LTZAI;
Bergen (N.-H.): **H. G. B. Eysink Smeets** LTZ I;
Brussel: Office Intern. de Librarie;
Delft: **Dr. K. van Nes**;
Doorn: **P. L. P. Gooren**, Maj. Marns; **C. Homan**, Tlt Marns;
Eindhoven: **M. C. Visser**, Majoor;
Gouda: **J. Ch. Friederich**, Kapt. KLu;
Harderwijk: **H. Lam**, Kapt. Inf; **W. 't Hart**, Kapt. Inf;
Den Helder: **R. den Boeft**, LTZ IIoc;
's-Hertogenbosch: Prov. Commandant **B.B. N.-Br.**;
Lecuwarden: **J. J. F. van Brussel**, Maj. KLu;
Lonneker: **H. W. Arendsen**, Majoor;
Nijverdal: **W. P. J. Kleller**, Tlt Marns;
Soest: **J. Schanstra**, Maj. KLu;
Soesterberg: **P. Krikken**, Maj. KLu; **C. H. van Meygaard**, Maj. KLu;
Uden: **L. R. R. Polman**, Maj. KLu;
Voorburg: **O. Klik**, Maj. KLu; **C. Sprey**, Kapt. Gn; **W. A. Sier**, Kapt. Inf;
H. R. MacGillavry, Lt-Kol AAT;
Voorschoten: **W. P. de Jong**, Maj. KLu.

N.B. Bevorderingen komen niet automatisch ter kennis van het secretariaat. Van een nodige correctie van adres of daarin verkeerd vermelde rang geve men kennis aan de Secretaris-Penningmeester, Sleedoornstraat 3 te 's-Gravenhage, telefoon 322478.

Vergeet **VOORAL** niet ons een nieuw lid op te geven!

ADVERTENTIETARIEVEN

De prijzen voor advertenties, die jaarlijks in alle afleveringen van het ORGAAN en WETENSCHAPPELIJK JAARBERICHT worden afgedrukt, bedragen (ten minste zes publikaties, tussen november en juli):

voor 1/1 pag., zetspiegel 11 × 18½ cm: f 500,—
voor 1/2 pag., zetspiegel 9 × 11 cm: f 260,—
voor 1/4 pag., zetspiegel 4 × 11 cm: f 150,—

Voor afzonderlijke advertenties voor éénmaal in het W.J. of het ORGAAN zijn deze prijzen resp. f 125,—, f 75,— en f 45,—.

Opdrachten kunnen worden gezonden aan Drukkerij CEDO NULLI, Wagenstraat 37, 's-Gravenhage (tel. 070-184466).

Procédé: boekdruk.

Autotypieraster 40.

Bij zending van matrijzen worden geen stypekosten in rekening gebracht.

MEDEDELINGEN VAN HUISHOUELIJKE AARD

Verslag over de financiële toestand van de Vereniging (1 oktober '64—30 september '65)

<i>Ontvangsten:</i>	<i>Uitgaven:</i>
Contributies f 17.794,25	Drukkerij f 8.552,79
Verkoop drukwerk „ 105,—	Onkosten „ 1.859,31
Advertenties „ 940,—	Honoraria „ 4.173,65
Subsidies „ 14.500,—	Vergaderingen „ 930,28
Tegemoetkomingen „ 5,90	Restituties „ 80,—
Nadelig verschil „ 169,89	Inventaris „ 28,50
	Kosten jubileum „ 478,19
	Gedenkboek „ 17.412,41
f 33.515,04	f 33.515,04

Balans per 30 september 1965

<i>Debet:</i>	<i>Credit:</i>
Saldo giro f 1.633,68	Secretaris-Penningmeester f 486,15
Saldo kas „ 457,66	Drukkerij „ 10.253,91
Advertenties „ 1.322,50	Honoraria „ 92,50
Contributies „ 9.825,—	Kosten redactie „ 2,80
	Vooruit betaald „ 1.315,—
	Saldo „ 1.088,48
f 13.238,84	f 13.238,84

De secretaris-penningmeester,
W. F. TEN BOSKE.

Gecontroleerd en akkoord bevonden,
de Commissie van onderzoek, ingesteld ingevolge artikel 26 van het Reglement.
's-Gravenhage, 25 oktober 1965.

De Commissie voornoemd,
J. J. BIJL, Kolonel G.S.
C. L. J. VAN LENT, Majoor M.A.
C. BOOSTER, Majoor M.A.

Begroting van ontvangsten en uitgaven 1965/1966

<i>Ontvangsten:</i>	<i>Uitgaven:</i>
Contributies f 25.000,—	Secretaris-Penningmeester f 1.700,—
Advertenties „ 510,—	Honoraria „ 1.500,—
Verkoop „ 100,—	Honorarium W. J. '65 .. „ 1.900,—
Subsidie „ 2.500,—	Drukken en verzenden .. „ 20.000,—
	Diversen „ 1.800,—
	Kosten vergaderingen .. „ 600,—
	Saldo „ 610,—
f 28.110,—	f 28.110,—

**DE ROTTERDAMSCH
DROOGDOK MIJ. N.V.**

* DRUKKERIJ CEDO NULLI • DRUKKERIJ CEDO NULLI • DRUKKERIJ CEDO NULLI *

Drukkerij Cedo Nulli

PERIODIEKEN
IN BOEKDRUK EN ROTATIE

WAGENSTRAAT 37 - 's-GRAVENHAGE - TELEFOON 184466

* DRUKKERIJ CEDO NULLI • DRUKKERIJ CEDO NULLI • DRUKKERIJ CEDO NULLI *

In Memoriam

Willem Frederik Ten Boske

Luitenant-Kolonel der Infanterie,

Generale Staf Brevet

Het was voor ons allen een schok in de morgen van donderdag 28 april j.l. te moeten vernemen, dat de Secretaris onzer Vereniging de avond te voren plotseling was overleden.

We wisten, dat zijn gezondheid hem nog al eens parten speelde, maar daar hij zelf er nimmer over sprak, konden we een zo plotseling verscheiden niet vermoeden of verwachten. Misschien had zijn voorstel het secretariaat en het penningmeesterschap te scheiden ons tot waarschuwing moeten strekken. Hij deed dit voorstel niet uitsluitend met het oog op het aan die combinatie verbonden zeer vele werk, maar vooral om te voorkomen, dat in het geval hij zou verdwijnen, niemand volledig op de hoogte zou wezen van de dagelijkse gang van zaken.

Het secretaris-penningmeesterschap heeft hij sinds 1 januari 1962 op uitnemende wijze vervuld, waarbij vooral de voorbereidingen voor het 100-jarig jubileum onzer Vereniging zeer veel van zijn werkkraft hebben gevergd.

We zullen hem node missen in het bestuur, niet alleen wegens zijn groot aandeel in onze werkzaamheden, maar vooral wegens zijn nuchtere en eerlijke opgewektheid en bereidheid.

Ons medeleven gaat uit naar hen, zijn vrouw en kinderen, die man en vader reeds zo vroeg moeten ontberen met de bede, dat hun de kracht en de troost worden geschonken, waartoe menselijke woorden onmachtig zijn.

J. H. COUZY, Voorzitter.